โทษจำคุกตลอดชีวิตที่ไม่ควรตลอดชีวิต: มุมมองต่อคำพิพากษาและบทบาทของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป

Life Imprisonment Sentence which should not be Lifelong: A Critical Analysis of the Judgments and Role of the European Court of Human Rights

กันต์ มูลสาร*
นิติกรปฏิบัติการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
Gun Moonsarn
Legal Officer, The Secretariat of the House of Representatives

วันที่รับบทความ 25 กรกฎาคม 2562; วันแก้ไขบทความ 15 พฤศจิกายน 2562; วันตอบรับบทความ 18 พฤศจิกายน 2562

บทคัดย่อ

พันธกรณีในข้อ 3 ของอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (the European Convention on Human Rights) กำหนดให้การลงโทษผู้กระทำความผิดจะต้องไม่เป็นการลงโทษที่ทารุณโหดร้ายหรือทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งการลงโทษทางอาญานั้นแม้ว่าจะมีวัตถุประสงค์สำคัญในการอำนวย

* น.บ. (เกียรตินิยมอันดับสอง) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, น.บ.ท., LL.M. (Public Law) University of Bristol.

ความยุติธรรมและรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม แต่ในขณะเดียวกันก็จะต้องมีการคำนึงถึงสิทธิของผู้กระทำความผิดที่จะต้องได้รับการคุ้มครองด้วย แนวความคิดดังกล่าวจึงทำให้เกิดเป็นประเด็นปัญหาสำคัญขึ้นภายในกลุ่มรัฐภาคีของอนุสัญญาดังกล่าวเกี่ยวกับการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตแก่ผู้กระทำความผิดว่าจะเป็นการฝ่าฝืนต่อพันธกรณีตามข้อ 3 ของอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนหรือไม่ เนื่องจากที่ผ่านมา ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป (the European Court of Human Rights) ได้มีคำพิพากษาหลายฉบับวางหลักการไว้ว่า วัตถุประสงค์หลักของการลงโทษแก่ผู้กระทำความผิด คือ การบำบัดฟื้นฟูแก้ไขให้ผู้นั้นกลับคืนสู่สังคมอย่างปกติสุข (Rehabilitation) และการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตนั้นไม่อาจทำให้บรรลุถึงซึ่งวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้ ทั้งยังจะเป็นการทำลายสิทธิในความหวังและเป็นการปฏิเสธซึ่งลักษณะพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ ซึ่งถือเป็นการลงโทษที่ย่ำยีศักดิ์ศรีหรือลดทอนความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องโทษด้วยและได้มีการกำหนดให้รัฐภาคีต้องกำหนดให้มีกระบวนการในการพิจารณาทบทวนคำพิพากษาลงโทษจำคุกตลอดชีวิต และเปิดโอกาสให้มีการลดหย่อนผ่อนโทษหรือปล่อยตัวผู้ต้องโทษนั้นได้ อันจะทำให้โทษจำคุกตลอดชีวิตในบางกรณีอาจไม่ได้มีผลเป็นการจำคุกตลอดชีวิต โดยที่รัฐภาคีจะต้องดำเนินการให้มีการบัญญัติรับรองกระบวนการดังกล่าวไว้ในกฎหมายและต้องมีความเป็นไปได้ที่จะเกิดผลขึ้นจริงในทางปฏิบัติด้วย ดังนั้น การลงโทษจำคุกตลอดชีวิตที่ไม่มีการดำเนินการดังกล่าว ย่อมเป็นการลงโทษฝ่าฝืนบทบัญญัติในข้อ 3 ของอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน โดยบทความนี้มุ่งศึกษาแนวความคิดที่เปิดโอกาสให้ผู้ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตมีโอกาสได้แก้ไขฟื้นฟูตนเองเพื่อกลับคืนสู่สังคมและสามารถใช้ชีวิตได้ตามปกติ ตลอดจนลักษณะของระบบการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตที่จะไม่เป็นการลงโทษอันโหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี รวมไปถึงศึกษากรณีปัญหาที่เกิดขึ้นจากแนวความคิดดังกล่าว ที่นำไปสู่การมีแนวทางในการวินิจฉัยเกี่ยวกับระบบการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตที่ไม่เหมือนกัน และส่งผลให้เกิดผลคำพิพากษาที่แตกต่างกัน อันเนื่องมาจากบทบาทหน้าที่ของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปที่มีความขัดแย้งกับอำนาจอธิปไตยของรัฐภาคี ซึ่งข้อขัดแย้งดังกล่าว ทำให้เกิดแนวทางที่จะนำแนวคิดเรื่องความร่วมมือมาใช้แทนการตรวจสอบหรือควบคุมการดำเนินการรัฐภาคี อันจะเป็นการลดความขัดแย้งระหว่างศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปกับรัฐภาคีและทำให้การปกป้องและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนภายใต้อนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง

คำสำคัญ: โทษจำคุกตลอดชีวิต การทบทวนคำพิพากษา สิทธิในความหวัง ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป

Abstract

Article 3 of the European Convention on Human Rights (ECHR) states that no prisoner should be ‘subjected to inhuman or degrading treatment or punishment’. Although the primary role of judicial punishment is to maintain justice and public order, it is important to keep in mind that the offender’s rights must also be protected. This raises critical issues within state parties regarding whether the

imposition of life sentence violates Article 3 and the offender's human rights. The European Court of Human Rights (ECtHR) has ruled in several cases that the aim of punishment is to successfully return the prisoner to the society i.e. rehabilitation. It follows that life imprisonment as a punishment fails to meet that aim; such treatment deprives the prisoner of their right to hope and disregards the fundamental aspect of their humanity. As a result, the ECtHR demands that a review and release procedure be set up when the life sentence is imposed, which essentially means prisoners sentenced to life imprisonment might not, in reality, be imprisoned for their entire life. The ECtHR also requires that state parties improve their review and release systems—de jure and de facto—to reflect this ruling lest they violate Article 3. This article will discuss the rehabilitation and reintegration of life prisoners as well as the review and release procedures necessary to prevent inhuman and degrading punishment. Furthermore, the article will explore issues that arise from inconsistent assessments of life imprisonment systems and consequent contradictory judgments. These discrepancies are a result of the ECtHR's jurisdiction clashing with the sovereignty of the state parties. As such, the concept of cooperative action is introduced to diffuse the tension found in the former, more authoritative system. By adhering to these guidelines, it could be possible to finally put the protection of fundamental rights as stated in the ECHR into practice.

Keywords: life imprisonment sentence, review and release system, right to hope, European Court of Human Rights

1. บทนำ

"บุคคลไม่อาจถูกทรมานหรือได้รับการปฏิบัติหรือการลงโทษอันโหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี" (No one shall be subjected to torture or to inhuman or degrading treatment or punishment.)[1]

ข้อความดังกล่าวบัญญัติอยู่ในข้อ 3 ของอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (the European Convention on Human Rights) เพื่อคุ้มครองมิให้บุคคลใดถูกลงโทษหรือถูกดำเนินการอื่นใดอันมีลักษณะเป็นการลงโทษอันโหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี ซึ่งจะเห็นได้ว่า แม้การลงโทษผู้กระทำความผิดจะเป็นสิ่งที่พึงต้องกระทำเพื่อพิทักษ์รักษาความสงบเรียบร้อย และอำนวยความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม ตลอดจนเพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้รับผลร้ายจากการกระทำของตน แต่การที่รัฐจะลงโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิดนั้น รัฐพึงต้องเคารพในสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้กระทำความผิดด้วย โดยต้องจัดให้มีการพิจารณาพิพากษาอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม รวมถึงการกำหนดโทษ และการพิพากษาลงโทษนั้นจะต้องไม่เป็นการละเมิดต่อสิทธิของผู้กระทำความผิดด้วย

ตั้งแต่ปี 2002 รัฐภาคีแห่งอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้ตกลงร่วมกันออกข้อกำหนดยกเลิกการลงโทษประหารชีวิตแก่ผู้กระทำความผิด[2] ทำให้การลงโทษจำคุกตลอดชีวิตเป็นโทษที่มีความรุนแรงที่สุดในบรรดารัฐภาคีของอนุสัญญาดังกล่าว แต่จากพันธกรณีที่ได้กำหนดไว้ตามข้อ 3 ข้างต้น แม้การลงโทษจำคุกตลอดชีวิตจะเป็นมาตรการหนึ่งของรัฐในการปกป้องและคุ้มครองบุคคลในสังคมจากการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมาย และป้องกันมิให้เกิดอันตรายต่อความสงบสุขของสังคมส่วนรวม แต่การลงโทษดังกล่าวนั้นจะต้องไม่เป็นการปฏิบัติหรือการลงโทษอันโหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี โดยในช่วงที่ผ่านมา ได้เกิดประเด็นปัญหาเกี่ยวกับระบบการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตโดยศาลภายในของรัฐภาคีว่า การดำเนินการดังกล่าวจะเป็นการลงโทษที่ไม่เหมาะสมและไม่ได้สัดส่วน อันเป็นการละเมิดพันธกรณีตามข้อ 3 ของอนุสัญญาดังกล่าวหรือไม่ ซึ่งศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปได้วินิจฉัยและวางหลักการเกี่ยวกับกระบวนการลงโทษดังกล่าวไว้ในคำพิพากษาหลายคดี

อย่างไรก็ตาม คำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปเกี่ยวกับระบบการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตในระยะเวลาต่อมานั้น กลับมีผลการวินิจฉัยที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดความไม่แน่นอนและเกิดมาตรฐานที่แตกต่างกันในระบบการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตภายในรัฐภาคีแต่ละรัฐ อันเป็นผลจากความทับซ้อนกันของอำนาจหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนระหว่างศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปกับรัฐภาคี ศาลจึงจำเป็นต้องกำหนดบทบาทที่เหมาะสมของตนในการทำหน้าที่ โดยบทความนี้มุ่งนำเสนอเกี่ยวกับระบบการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตภายใต้อนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนผ่านคำพิพากษาต่าง ๆ ซึ่งหาก

---

[1] The Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, signed 4 November 1950, entered into force 3 September 1953, art. 3.

[2] Protocol No. 13 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Concerning the Abolition of the Death Penalty in all Circumstances 2002, art. 1.

นับตั้งแต่คดี *Kafkaris v Cyprus*[3] อันเป็นคดีแรกที่ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปได้วินิจฉัยเกี่ยวกับระบบการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตในปี 2008 มาจนปัจจุบัน จะพบว่าศาลได้มีคำพิพากษาในเรื่องดังกล่าวอย่างต่อเนื่องไม่น้อยกว่าสิบคดี แต่บทความนี้จะมุ่งศึกษาเฉพาะคำพิพากษาในคดี *Vinter v. United Kingdom*[4] คดี *Hutchinson v. United Kingdom*[5] และคดี *Petukhov v.Ukraine (no.2)*[6] เนื่องจากทั้งสามคดีเป็นคดีสำคัญที่ทำให้เกิดคำถามเกี่ยวกับบรรทัดฐานและบทบาทในการทำหน้าที่ของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป โดยคดี *Vinter* และคดี *Hutchinson* นั้นเป็นคดีที่ศาลมีแนวทางในการวินิจฉัยเรื่องระบบการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตที่แตกต่างกันและมีผลคำพิพากษาที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดข้อวิจารณ์ถึงบทบาทและการทำหน้าที่ของศาล ส่วนคดี *Petukhov* นั้นเป็นคดีล่าสุดที่ศาลมีคำพิพากษา อันจะทำให้เห็นถึงมุมมองและแนวทางการวินิจฉัยคดีในปัจจุบันของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป

สำหรับเนื้อหาในบทความนี้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนแรกจะเป็นการกล่าวถึงเหตุผลและความจำเป็นในการกำหนดให้มีกระบวนการลดหย่อนผ่อนโทษและการพิจารณาทบทวนโทษที่ผู้ต้องโทษได้รับ รวมถึงลักษณะของระบบการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตที่ไม่เป็นการลงโทษอันโหดร้ายไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรีตามบรรทัดฐานของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป ส่วนที่สอง จะอธิบายถึงสาระสำคัญและการเปลี่ยนแปลงไปของคำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปทั้งสามคดี และส่วนสุดท้ายจะเป็นการอธิบายถึงปัญหาในการทำหน้าที่ของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป อันเกิดจากความขัดแย้งระหว่างอำนาจของศาลกับอำนาจอธิปไตยของรัฐ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวเพื่อให้การปฏิบัติตามพันธกรณีในการปกป้องและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนภายใต้อนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. การลงโทษจำคุกตลอดชีวิตที่ไม่เป็นการลงโทษอันโหดร้ายไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรีตามบรรทัดฐานของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป

โดยหลักอำนาจอธิปไตยของรัฐ รัฐภาคีแห่งอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนยุโรปย่อมจะดำเนินนโยบายด้านกิจการยุติธรรมและดำเนินการลงโทษผู้กระทำความผิดภายในรัฐของตนแต่การลงโทษต่าง ๆ รวมถึงการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตนั้นจะต้องไม่เป็นการลงโทษอันโหดร้ายไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรีของผู้ต้องโทษ ซึ่งศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปในฐานะที่เป็นองค์กรหลักที่มีหน้าที่พิจารณาและวินิจฉัยข้อพิพาทต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติตามอนุสัญญาดังกล่าว ได้เคยวางแนวบรรทัดฐานไว้ว่าการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตในลักษณะใดที่จะถือเป็นการลงโทษอันโหดร้ายไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี อันเป็นการฝ่าฝืนพันธกรณีตามข้อ 3 ของอนุสัญญา

---

[3] *Kafkaris v. Cyprus* (2009) 49 EHRR 35.

[4] *Vinter and Others v. United Kingdom* (2016) 63 EHRR.

[5] *Hutchinson v. United Kingdom* App no. 57592/08 (EC^{t}HR, 17 January 2017).

[6] *Petukhov v. Ukraine (no.2)* App no. 41216/13 (EC^{t}HR, 12 March 2019).

2.1 วัตถุประสงค์ของการลงโทษทางอาญาในมุมมองของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป

การลงโทษทางอาญานั้นมีวัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมายในการลงโทษหลายประการ โดยอาจเป็นการลงโทษตามวัตถุประสงค์ดั้งเดิม เช่น การลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทน (Retribution) ให้ผู้กระทำความผิดได้รับผลร้ายจากการกระทำของตนเอง การลงโทษเพื่อการป้องปรามหรือยับยั้งการก่ออาชญากรรม (Deterrence) เพื่อให้ผู้ที่เคยกระทำความผิดไม่กระทำความผิดซ้ำอีก หรือเพื่อให้ผู้ที่จะกระทำความผิดเกรงกลัวและไม่กล้ากระทำผิดกฎหมาย แต่ในปัจจุบัน แนวคิดในการลงโทษทางอาญาได้เปลี่ยนแปลงไป โดยมีความมุ่งหมายหลักเพื่อบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้กลับคืนสู่สังคมและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข (Rehabilitation)[7]

หากพิจารณาจากแนวบรรทัดฐานตามคำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปที่ผ่านมา จะเห็นว่า ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปได้กล่าวเน้นย้ำถึงกรอบหรือแนวนโยบายในการลงโทษจำคุกของกลุ่มประเทศในทวีปยุโรปว่า จะต้องเป็นไปเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ที่จะให้ผู้กระทำความผิดได้รับโอกาสในการแก้ไขบำบัดหรือฟื้นฟูตนเองให้กลับคืนสู่สังคมได้ และเมื่อการแก้ไขบำบัดหรือฟื้นฟูนั้นสำเร็จเสร็จสิ้นแล้วก็จะต้องมีกระบวนการพิจารณาทบทวนคำพิพากษาลงโทษและเปิดโอกาสให้มีการปล่อยตัวบุคคลนั้นไป[8] ดังนั้น เมื่อวัตถุประสงค์ของการลงโทษจำคุกต้องเป็นไปเพื่อการบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเป็นหลักแล้ว ก็ย่อมไม่มีเหตุผลอันใดที่ผู้กระทำความผิดเหล่านั้นจะต้องถูกจำคุกตลอดทั้งชีวิตที่เหลืออยู่ของพวกเขา[9]

อย่างไรก็ตาม แนวบรรทัดฐานดังกล่าวของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปก็ถูกคัดค้านและก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะจากศาลของสหราชอาณาจักรซึ่งยังคงยึดถือแนวความคิดในการลงโทษที่มุ่งหมายเพื่อการแก้แค้นทดแทนเป็นหลัก เพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้รับผลแห่งการกระทำที่ตนก่อขึ้น[10] เนื่องจากหากเป็นการลงโทษที่มุ่งแต่เพียงเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ย่อมทำให้เกิดคำถามขึ้นว่า การลงโทษนั้นจะเหมาะสมหรือได้สัดส่วนกับความผิดที่ผู้กระทำนั้นได้ก่อขึ้นหรือไม่ นอกจากนั้นแล้ว คำพิพากษาหลายคดีในสหราชอาณาจักรก็สะท้อนถึงแนวคิดในการลงโทษผู้กระทำความผิดที่แตกต่างไปจากบรรทัดฐานของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป เช่น ในคดีฆาตกรรมเด็กคดีหนึ่ง ศาลมีความเห็นว่า การกระทำของจำเลยที่ฆาตกรรมเด็กสองรายนั้นเป็นสิ่งที่ชั่วร้ายเป็นอย่างยิ่ง ถึงแม้ว่าจะได้รับโทษจำคุกจนเสียชีวิตในเรือนจำก็ยังไม่สาสมกับการกระทำผิด หรือการลงโทษนั้นยัง

---

[7] *Vinter*, *supra note* 4, para. 114; *Matiošaitis and Others v. Lithuania* App no. 22662/13, 51059/13, 58823/13, 59692/13, 59700/13, 60115/13, 69425/13 and 72824/13 (ECtHR, Former Second Section 23 May 2017), para. 163 and *Petukhov*, *ibid*, para. 181.

[8] *Harakchiev and Tolumov v. Bulgaria* App no. 15018/11 and 61199/12 (ECtHR, Fourth Section 8 July 2014), para. 245; *Matiošaitis*, *supra note* 7, para. 163.

[9] *Vinter, supra note* 4, para. 122.

[10] Jonathan Bild, "Whole Life Orders: Article 3 Complaint After All," Cambridge Law Journal, Vol. 76, No. 2, 231, p.232 (2017).

ไม่เพียงพอต่อหลักการแก้แค้นทดแทนหรือการบำบัดฟื้นฟู[11] และในอีกคดีหนึ่ง ศาลพิเคราะห์จากการกระทำของจำเลยแล้วเชื่อว่า จำเลยไม่มีโอกาสที่จะสามารถแก้ไขบำบัดหรือฟื้นฟูตัวเองได้อีก จำเลยจึงต้องถูกลงโทษจำคุกตลอดชีวิต[12] เป็นต้น ดังนั้น ผู้ก่ออาชญากรรมอันร้ายแรง จึงสมควรที่จะได้รับโทษจำคุกตลอดชีวิต และต้องถูกจองจำในเรือนจำตลอดทั้งชีวิตของเขา[13] นอกจากนั้นแล้ว ยังมีประเด็นที่น่าคิดอีกว่า วัตถุประสงค์ในการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตนั้นไม่ได้เป็นไปเพื่อการแก้แค้นตอบแทนต่อผู้กระทำความผิดเพียงความมุ่งหมายเดียว หากแต่ยังเป็นไปเพื่อการปกป้องคุ้มครองความสงบสุขของสังคมจากอาชญากรผู้กระทำความผิดร้ายแรงด้วย[14] ดังนั้น การพิจารณาเกี่ยวกับความมุ่งหมายในการลงโทษจึงควรพิจารณาควบคู่ไปกับการรักษาความปลอดภัยและความสงบสุขในสังคมด้วย

ด้วยมุมมองที่แตกต่างกันเกี่ยวกับการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตนี้เอง ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปจึงได้พัฒนาแนวคิดการลงโทษจำคุกโดยการนำเหตุผลทางทัณฑวิทยาในการลงโทษ (penological grounds) มาใช้ประกอบการพิจารณาวินิจฉัย กล่าวคือ ในการลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิด จะต้องคำนึงถึงความมุ่งหมายในการจองจำตัวบุคคลนั้นไว้ด้วย ไม่ว่าจะเป็นเพื่อการแก้แค้นทดแทน การป้องปรามการก่ออาชญากรรม การคุ้มครองความปลอดภัยและความเรียบร้อยของสังคม หรือการบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิด[15] หรือกล่าวได้ว่า หากจะต้องลงโทษจำคุกผู้ใด จะต้องมีเหตุผลหรือความมุ่งหมายรองรับการลงโทษนั้นด้วย ซึ่งจะต้องมีการพิจารณาชั่งน้ำหนักอย่างละเอียดถี่ถ้วนประกอบการพิพากษาลงโทษ

2.2 สิทธิในความหวังกับการพิจารณาทบทวนความจำเป็นหรือความมุ่งหมายในการลงโทษ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปได้วางบรรทัดฐานในการลงโทษผู้กระทำความผิด โดยกำหนดให้รัฐภาคีต้องนำเหตุผลทางทัณฑวิทยาในการลงโทษมาใช้ประกอบการลงโทษเพื่อให้การลงโทษผู้กระทำความผิดจะต้องมีเหตุผลรองรับการลงโทษนั้นเสมอ

เมื่อผู้กระทำความผิดถูกศาลพิพากษาลงโทษและต้องรับโทษตามลักษณะความผิดของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีการลงโทษจำคุกตลอดชีวิต ย่อมทำให้ผู้นั้นต้องสิ้นสิทธิเสรีภาพที่สำคัญหลายประการ เช่น เสรีภาพในการติดต่อสื่อสาร เสรีภาพในการประกอบอาชีพ เสรีภาพในการเดินทางและเลือกถิ่นที่อยู่ เป็นต้น ดังนั้น จึงควรจะต้องมีการประเมินหรือพิจารณาทบทวนว่า ผลของการลงโทษ

---

[11] Lord Steyn, R v. Secretary of State For The Home Department, Ex p Hindley, (2001) accessed 2 November 2019, from https://publications.parliament.uk/pa/ld199900/ldjudgmt/jd000330/hind.htm.

[12] Sentencing remarks of Mr Justice Sweeney in R v. Michael Adebolajo (Mujaahid Abu Hamza) and Michael Adebowale (Ismail Ibn Abdullah), accessed 2 November 2019, from https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/JCO/Documents/Judgments/adebolajo-adebowale-sentencing-remarks.pdf.

[13] *R v. Bieber* [2008] EWCA Crim 1601, para. 45.

[14] Mark Pettigrew, "A Tale of Two Cities: Whole of Life Prison Sentences in Strasbourg and Westminster," European Journal of Crime, Criminal Law, and Criminal Justice, Vol. 23, 281, p.284 (2015).

[15] *Vinter*, *supra note* 4, para. 111.

นั้นเป็นอย่างไร หรือมีเหตุผลความจำเป็นที่จะต้องลงโทษต่อไปหรือไม่ เพราะผู้ต้องโทษนั้นพึงต้องได้รับการประกันสิทธิในความหวัง (the right to hope) กล่าวคือ ผู้ต้องโทษนั้นจะต้องได้รับการรับรองในความหวังที่จะได้กลับมาใช้ชีวิตอย่างปกติสุขในสังคม จึงเกิดแนวคิดในการกำหนดให้รัฐภาคีอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนจะต้องมีกระบวนการในการพิจารณาทบทวนความจำเป็นหรือความมุ่งหมายในการลงโทษนั้น ๆ ด้วย

สิทธิในความหวังนั้นเป็นแนวคิดที่ผู้พิพากษา Power-Forde แห่งศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปได้นำเสนอไว้ว่า ผู้ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตนั้นควรจะได้รับการรับรองสิทธิในความหวังที่จะมีชีวิตอยู่ เนื่องจากสิทธิดังกล่าวเปรียบเสมือนแรงผลักดันในทางสร้างสรรค์และเป็นพลังในการดำเนินชีวิตต่อไปของมนุษย์ หรือโดยนัยหนึ่ง การที่ผู้ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตมีความหวังที่จะได้รับการปล่อยตัวนั้นย่อมจะมีส่วนช่วยเป็นพลังให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมของตนเอง เพื่อที่จะได้รับโอกาสในการปล่อยตัวออกมาอยู่ร่วมกับสังคมได้ต่อไป โดยเฉพาะกรณีการต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตเมื่อไม่มีเหตุผลอื่นใดในการต้องคุมขังแล้ว บุคคลนั้นก็ไม่สมควรที่จะถูกจองจำไปตลอดทั้งชีวิต

ดังนั้น การทบทวนความจำเป็นหรือความมุ่งหมายในการลงโทษจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการรับรองสิทธิในความหวังของผู้ต้องโทษ หากไม่มีการทบทวนนี้แล้ว ย่อมเป็นการบั่นทอนวัตถุประสงค์ที่จะแก้ไขบำบัดหรือฟื้นฟูผู้ต้องโทษ เพราะเมื่อผู้ต้องโทษเห็นว่า โทษที่ตนเองได้รับนั้นเป็นสิ่งที่กำหนดไว้อย่างตายตัวแล้วและไม่อาจมีการพิจารณาทบทวนได้ ก็ไม่มีประโยชน์อันใดที่จะต้องปรับปรุงหรือพัฒนาความประพฤติของตนเพื่อให้มีโอกาสได้กลับคืนสู่สังคม เช่นนั้นแล้ว แม้ว่าจะแก้ไขฟื้นฟูตนเองได้ดีเพียงใด ก็ไม่มีสิทธิได้รับโอกาสให้พ้นโทษไปจากเรือนจำ วัตถุประสงค์ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดจึงไม่อาจบรรลุผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้พิพากษา Power-Forde ได้ยืนยันไว้อย่างชัดเจนว่า การปฏิเสธสิทธิในความหวังย่อมเท่ากับเป็นการปฏิเสธสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน และยังเป็นการลดทอนศักดิ์ศรีและคุณค่าของความเป็นมนุษย์[16] อันจะเป็นการละเมิดสิทธิของผู้ต้องโทษภายใต้การคุ้มครองของอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนด้วย

แนวคิดเรื่องสิทธิในความหวังนี้ได้รับการยืนยันอีกครั้งในคดีต่อมาว่า แม้การกระทำความผิดจะร้ายแรงเพียงใด แต่ผู้กระทำความผิดนั้นก็มีลักษณะความเป็นมนุษย์ คือ มีความสามารถที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงตัวเองได้ ดังนั้น พวกเขาจึงมีสิทธิในความหวังที่จะได้แก้ไขชดเชยสิ่งที่ตนเองได้กระทำผิดพลาดไป การพรากสิทธิดังกล่าวไปนั้น ย่อมเป็นการปฏิเสธซึ่งลักษณะพื้นฐานของความเป็นมนุษย์อันถือเป็นการลงโทษที่ย่ำยีศักดิ์ศรีหรือลดทอนความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องโทษด้วย[17]

เมื่อการพิจารณาความมุ่งหมายและความจำเป็นในการลงโทษมีความสำคัญต่อการประกันสิทธิในความหวัง ประเด็นที่จะต้องพิจารณาต่อมา คือ การชั่งน้ำหนักเหตุผลหรือความมุ่งหมายในการลงโทษนั้นก็ย่อมไม่ควรกระทำเพียงครั้งเดียวในขณะทำคำพิพากษา เนื่องจากพฤติการณ์หรือความจำเป็นในการลงโทษนั้นอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปภายหลังจากที่มีการลงโทษผู้กระทำความผิดแล้ว ตัวอย่างเช่น เมื่อบุคคลกระทำความผิดฐานฆ่าผู้อื่น อันเป็นความผิดร้ายแรงและเป็นอันตรายต่อสังคม บุคคลนั้นก็

---

[16] *Ibid*, Concurring Opinion of Judges Power-Forde.

[17] *Matiošaitis, supra note* 7, para. 180.

สมควรได้รับโทษจำคุกตลอดชีวิตเพื่อให้ได้รับผลแห่งการกระทำความผิด ป้องกันมิให้สังคมได้รับอันตราย และป้องปรามมิให้มีการก่ออาชญากรรมขึ้นอีก แต่หากต่อมาปรากฏว่า บุคคลผู้นั้นได้รู้สึกสำนึกผิดในการกระทำของตน มีการปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรม และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องได้พิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วนแล้วว่า บุคคลนั้นจะไม่เป็นภัยต่อสังคมอีกต่อไป ก็ย่อมไม่มีเหตุผลใดที่จะต้องจำคุกบุคคลผู้นั้นไว้อีก แต่หากพิจารณาแล้วเห็นว่า การลงโทษจำคุกผู้นั้นต่อไปยังคงมีความจำเป็นเพื่อปกป้องคุ้มครองสังคม หรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้กระทำความผิด หรือมีเหตุผลอื่นใดที่ยังไม่สมควรปล่อยตัวผู้นั้นออกมา การจำคุกผู้กระทำความผิดนั้นก็สามารถกระทำได้โดยไม่เป็นการละเมิดสิทธิของผู้ต้องโทษแต่อย่างใด

เมื่อการลงโทษผู้กระทำความผิดผ่านไประยะหนึ่งแล้ว พฤติการณ์หรือข้อเท็จจริงที่ใช้ในการพิจารณาลงโทษผู้กระทำความผิดในขณะที่ศาลมีคำพิพากษานั้นอาจเปลี่ยนแปลงไป ทำให้เหตุผลหรือความมุ่งหมายที่เคยใช้ในการพิพากษาลงโทษอาจมีความแตกต่างไปจากขณะที่มีการพิพากษาลงโทษ หรืออาจไม่มีเหตุผลหรือความจำเป็นใดที่จะต้องลงโทษผู้กระทำความผิดแล้ว ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องกำหนดให้มีกระบวนการในการทบทวนคำพิพากษาลงโทษจำคุกนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงโทษจำคุกตลอดชีวิต เพื่อเปิดโอกาสให้มีการพิจารณาว่าการลงโทษจำคุกตามเหตุผลหรือปัจจัยที่ปรากฏในขณะทำคำพิพากษานั้นยังมีความจำเป็นอยู่หรือไม่ หากยังคงลงโทษจำคุกตลอดชีวิตแก่ผู้กระทำความผิดโดยที่ไม่มีเหตุผลหรือปัจจัยการลงโทษใด ๆ รองรับย่อมไม่มีประโยชน์อันใดในการจำคุกผู้นั้นไว้ ดังนั้น การลงโทษจำคุกตลอดชีวิตที่ไม่มีกลไกในการทบทวนคำพิพากษาหรือการลดหย่อนผ่อนโทษย่อมเป็นการลงโทษอันโหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรีและเป็นการฝ่าฝืนบทบัญญัติที่มุ่งคุ้มครองสิทธิของบุคคลตามความในข้อ 3 ของอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน[18] และจะเห็นได้จากคำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปว่า ความมุ่งหมายของการลงโทษจำคุกนั้นจะขึ้นอยู่กับเหตุผลและปัจจัยการลงโทษเป็นหลัก หากไม่ปรากฏเหตุผลดังกล่าวแล้ว เขาเหล่านั้นควรได้รับการปล่อยตัวคืนสู่สังคมเพื่อกลับไปใช้ชีวิตอย่างเป็นปกติ ยิ่งไปกว่านั้น การพิพากษาลงโทษจำคุกตลอดชีวิต ย่อมมีผลเป็นการจองจำกักขังให้ผู้ต้องโทษนั้นต้องใช้ชีวิตอยู่ภายในเรือนจำตลอดทั้งชีวิตที่เหลืออยู่ และไม่มีโอกาสที่จะได้ออกมาใช้ชีวิตในสังคม ดังนั้น หากไม่มีกระบวนการพิจารณาทบทวนคำพิพากษาลงโทษจำคุกตลอดชีวิตแล้ว การลงโทษนั้นย่อมไม่อาจบรรลุถึงซึ่งวัตถุประสงค์ในการแก้ไขบำบัดหรือฟื้นฟูชีวิตของผู้กระทำความผิดได้[19]

อย่างไรก็ตาม แนวคิดในการกำหนดบรรทัดฐานเกี่ยวกับกระบวนการในการพิจารณาทบทวนหรือการลดหย่อนผ่อนโทษของศาลนี้ได้ถูกโต้แย้งว่าอาจเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละรัฐภาคี กล่าวคือ การจะกำหนดว่าผู้ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตในกรณีใดที่จะเข้าเงื่อนไขที่จะ

---

[18] Marek Szydlo, “Free Life after Life Imprisonment as a Human Right under the European Convention: European Court of Human Rights, Grand Chamber, Judgment of 9 July 2013, Vinter and Others v. The United Kingdom,” European Constitutional Law Review, Vol.9, No. 3, 501, p.508 (2013).

[19] Dirk van Zyl Smit, Pete Weatherby, and Simon Creighton, “Whole Life Sentences and the Tide of European Human Rights Jurisprudence: What Is to Be Done?,” Human Rights Law Review, Vol. 14, 59, pp.65 - 66 (2014).

ได้รับการทบทวนดังกล่าวควรเป็นสิ่งที่องค์กรภายในของรัฐภาคีนั้นมีดุลพินิจในการกำหนดหรือตัดสินใจ และไม่ควรกำหนดโดยคำพิพากษาบรรทัดฐานของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป[20] ซึ่งกรณีความเห็นที่ต่างกันเกี่ยวกับการกำหนดบรรทัดฐานในเรื่องนี้ได้นำไปสู่ปัญหาที่เกิดขึ้นจากบทบาทของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปดังจะได้กล่าวถึงต่อไป

ดังนั้น หากพิจารณาจากคำพิพากษาที่ผ่านมา[21] ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปได้วางหลักการอันเป็นบรรทัดฐานเกี่ยวกับการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตไว้ว่า รัฐภาคีสามารถบัญญัติกฎหมายที่กำหนดให้มีการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตเพื่อให้องค์กรตุลาการสามารถบังคับโทษดังกล่าวแก่ผู้กระทำความผิดได้ตามพฤติการณ์และความร้ายแรงของการกระทำความผิด หรืออาจกล่าวได้ว่าศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปไม่ได้ห้ามมิให้มีการลงโทษจำคุกตลอดชีวิต หากแต่การลงโทษนั้นจะต้องมีอยู่เพียงเท่าที่ปรากฏเหตุผลและความมุ่งหมายในการลงโทษ เมื่อไม่มีเหตุผลดังกล่าวแล้ว ก็จะต้องปล่อยตัวผู้ต้องโทษนั้นให้กลับคืนไปใช้ชีวิตในสังคมตามปกติ ดังนั้น แม้ว่าบุคคลจะได้กระทำความผิดอย่างร้ายแรงและสมควรที่จะถูกลงโทษจำคุกตลอดชีวิต แต่การกำหนดโทษดังกล่าวจะต้องมีกระบวนการที่ชัดเจนในการพิจารณาทบทวนคำพิพากษาลงโทษ อันจะเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลนั้นจะได้รับการปล่อยตัว ซึ่งจะทำให้การลงโทษจำคุกเป็นไปเพื่อการฟื้นฟูบำบัดบุคคลผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่สังคมอย่างแท้จริง ทั้งยังจะเป็นการรับรองสิทธิในความหวังของผู้ต้องโทษนั้นด้วย

2.3 บรรทัดฐานในการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตที่ไม่เป็นการลงโทษอันโหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรีของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การลงโทษจำคุกตามแนวบรรทัดฐานในคำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปนั้น มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการฟื้นฟูและบำบัดพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดให้กลับคืนสู่สังคมได้อย่างเป็นปกติ โดยไม่ได้ถือเอาเหตุแห่งการแก้แค้นทดแทนเป็นหลักในการลงโทษ ดังนั้น หากการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตใดที่ไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้มีโอกาสกลับคืนสู่สังคมแล้ว การลงโทษจำคุกตลอดชีวิตนั้นย่อมขัดหรือแย้งกับวัตถุประสงค์ตามที่ปรากฏจากแนวบรรทัดฐานในคำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป และเป็นการฝ่าฝืนพันธกรณีตามข้อ 3 ของอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนด้วย

ดังนั้น เพื่อให้การลงโทษจำคุกตลอดชีวิตเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่จะบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้กลับตัวกลับใจและปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมของตนเพื่อกลับคืนสู่สังคม และไม่เป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลนั้น ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปจึงได้มีคำพิพากษาวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับระบบการลงโทษจำคุกตลอดชีวิต ที่จะสอดคล้องกับอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน โดยอาจพิจารณาได้จากแนวบรรทัดฐานของคำพิพากษาในหลายคดี ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

---

[20] Marek Szydlo, *supra note* 18, p.511.

[21] *Kafkaris, supra note* 3, para. 97; *Vinter*, *supra note* 4, para. 106; *Murray v. the Netherlands* [2016] ECHR 408, para. 99, *Hutchinson*, *supra note* 5, para. 42.

2.3.1 กระบวนการลดหย่อนผ่อนโทษจำคุกตลอดชีวิต

หลักเกณฑ์ที่สำคัญที่สุดสำหรับระบบการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตตามบรรทัดฐานของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป คือ การลงโทษจำคุกตลอดชีวิตนั้นจะต้องมีกระบวนการหรือเงื่อนไขการลดหย่อนผ่อนโทษของผู้ต้องโทษ (reducible life sentence) ด้วย

หลักเกณฑ์ดังกล่าวได้ถูกกำหนดขึ้นโดยที่ประชุมใหญ่แห่งศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป (the Grand Chamber) เมื่อปี 2008 ในคดี *Kafkaris* ว่า การลงโทษจำคุกตลอดชีวิตแก่ผู้ที่กระทำความผิดทางอาญานั้นสามารถกระทำได้ แต่จะต้องมีการกำหนดระบบการพิจารณาทบทวนเพื่อให้มีการลดหย่อนผ่อนโทษจำคุกตลอดชีวิตที่ผู้กระทำความผิดได้รับด้วย กล่าวคือ เมื่อได้มีการลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดไปในระยะเวลาหนึ่งแล้ว จะต้องมีกระบวนการที่ทำให้ผู้ต้องโทษมีโอกาสที่จะได้รับการปล่อยตัว (the possibility of release) และมีสิทธิที่จะได้เข้าสู่กระบวนการที่มีประสิทธิภาพในการทบทวนคำพิพากษาลงโทษจำคุกตลอดชีวิตโดยองค์กรภายในรัฐนั้น (an effective prospect of a review)[22] เพื่อเป็นการประกันสิทธิในการกลับคืนสู่สังคมของผู้ต้องโทษดังกล่าว และเป็นการสอดคล้องกับเจตนารมณ์และความมุ่งหมายของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปในการที่จะบำบัดฟื้นฟูและให้ผู้กระทำความผิดได้กลับคืนสู่สังคม

2.3.2 กระบวนการลดหย่อนผ่อนโทษที่กำหนดในกฎหมายต้องเป็นกระบวนการที่สามารถปฏิบัติได้จริง

หลักเกณฑ์สำคัญประการต่อมา คือ กระบวนการลดหย่อนผ่อนโทษสำหรับโทษจำคุกตลอดชีวิตนั้น นอกจากจะมีการบัญญัติรับรองและปรากฏอยู่ในกฎหมายของแต่ละรัฐภาคีแล้ว *(de jure)* กระบวนการหรือเงื่อนไขในการลดหย่อนผ่อนโทษนั้นจะต้องเป็นกระบวนการที่สามารถใช้บังคับให้เกิดการปฏิบัติได้จริงด้วย *(de facto)*

ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปได้มีคำพิพากษาวางแนวทางการวินิจฉัยในเรื่องนี้ไว้ในคดี *Vinter and Others v United Kingdom* เมื่อปี 2013 ที่เกี่ยวพันกับการพิพากษาลงโทษจำคุกตลอดชีวิตตามกฎหมายของสหราชอาณาจักร โดยที่ประชุมใหญ่ของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปในคดีดังกล่าวได้วินิจฉัยว่า แม้ว่ากฎหมายของสหราชอาณาจักรจะกำหนดกระบวนการหรือเงื่อนไขเกี่ยวกับสิทธิที่ผู้ต้องโทษจะได้รับการทบทวนหรือพิจารณาคำพิพากษาใหม่และเปิดโอกาสให้มีการปล่อยตัวผู้ต้องโทษไว้อันเป็นไปตามแนวทางที่กำหนดไว้ในคดี *Kafkaris* แต่จากข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในคดี *Vinter* นั้น กลับปรากฏว่ากระบวนการดังกล่าวไม่อาจมีผลได้จริงในทางปฏิบัติ กระบวนการนั้นจึงไม่เป็นไปตามแนวบรรทัดฐานที่ศาลได้วางไว้ อันทำให้ระบบการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตดังกล่าวไม่เป็นไปตามอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนด้วย

สำหรับรายละเอียดของกระบวนการลดหย่อนผ่อนโทษตามกฎหมายของสหราชอาณาจักรนั้นบัญญัติอยู่ในมาตรา 30 ของพระราชบัญญัติว่าด้วยโทษทางอาญา (Criminal

[22] *Kafkaris*, *ibid*, paras. 97 - 99.

(Sentences) Act 1997) โดยให้เป็นอำนาจของรัฐมนตรี (Secretary of State) ในการพิจารณาปล่อยตัวผู้ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิต หากพบว่ามีเหตุและพฤติการณ์พิเศษอันมีเหตุผลและมีน้ำหนักเพียงพอที่จะปล่อยตัวจำเลยผู้นั้นได้[23] หรืออาจกล่าวได้ว่า ตามกฎหมายของสหราชอาณาจักรนั้น การพิจารณาปล่อยตัวผู้ต้องโทษเป็นอำนาจดุลพินิจของรัฐมนตรี ซึ่งจะต้องปรากฏเหตุอันเป็นข้อยกเว้นหรือเป็นกรณีพิเศษ (exceptional circumstances) ที่จะปล่อยตัวผู้นั้นได้[24]

แม้รัฐบาลแห่งสหราชอาณาจักรอ้างว่า การใช้อำนาจตามดุลพินิจนั้นจะมีการพิจารณาถึงเหตุผลหลายด้านประกอบกัน แต่ปรากฏจากคู่มือในการดำเนินการของรัฐมนตรี (Prison Service Order Indeterminate Sentence Manual) ซึ่งเป็นแนวนโยบายในการทำหน้าที่นั้น ได้กำหนดว่าเหตุในการปล่อยตัวผู้ต้องโทษ (compassionate grounds) จะจำกัดอยู่เฉพาะในกรณีที่มีอาการเจ็บป่วยรุนแรงและมีโอกาสสูงที่จะเสียชีวิตเท่านั้น โดยจะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดด้วย อันได้แก่ ความเสี่ยงที่จะก่ออาชญากรรมอีกลดน้อยลง การจำคุกผู้นั้นต่อไปจะมีผลทำให้ผู้นั้นอายุขัยสั้นลง มีการจัดการด้านการดูแลรักษาที่เหมาะสมภายหลังการจำคุก และการปล่อยตัวนั้นจะเป็นประโยชน์หรือเป็นคุณแก่ผู้ต้องโทษนั้นหรือครอบครัว[25]

---

[23] Crime (Sentences) Act 1997, Section 30 Power to release life prisoners on compassionate grounds.

(1) The Secretary of State may at any time release a life prisoner on licence if he is satisfied that exceptional circumstances exist which justify the prisoner's release on compassionate grounds.)

(2) Before releasing a life prisoner under subsection (1) above, the Secretary of State shall consult the Parole Board, unless the circumstances are such as to render such consultation impracticable.

[24] *Vinter*, *supra note* 4, paras. 125 - 127.

[25] Prison Service Order Indeterminate Sentence Manual 4700, 2010, Chapter 1 2 . Indeterminate sentence prisoners compassionate release on medical grounds

12.1 General

12.1.1 Under section 30 of the Crime (Sentences) Act 1997, the Secretary of State may at any time release a prisoner on licence if he or she is satisfied that exceptional circumstances exist which justify early release on compassionate grounds. Before exercising this power, the Secretary of State is required to consult the Parole Board, unless the circumstances make such consultation impracticable. Each case is considered on its own individual merits. Compassionate release must be approved personally by a Minister; it is not a decision which is delegated to officials.

12.2 Criteria for release on compassionate grounds

12.2.1 The criteria for compassionate release on medical grounds for all indeterminate sentence prisoners (ISP) are as follows: -

the prisoner is suffering from a terminal illness and death is likely to occur very shortly (although there are no set time limits, 3 months may be considered to be an appropriate period for an application to be made to Public Protection Casework Section [PPCS]), or the ISP is bedridden or similarly incapacitated, for example, those paralysed or suffering from a severe stroke;

and the risk of re-offending (particularly of a sexual or violent nature) is minimal;

and further imprisonment would reduce the prisoner's life expectancy;

and there are adequate arrangements for the prisoner's care and treatment outside prison;

and early release will bring some significant benefit to the prisoner or his/her family.

จากข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคู่มือการทำหน้าที่ของรัฐมนตรีดังกล่าว ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปจึงมีคำวินิจฉัยในสองประเด็น คือ ประเด็นแรก การกำหนดเงื่อนไขการปล่อยตัวในกรณีที่มีอาการเจ็บป่วยรุนแรงและมีโอกาสสูงที่จะเสียชีวิตนั้นไม่ถือเป็นเหตุในการปล่อยตัวตามความมุ่งหมายของพันธกรณีตามข้อ 3 ของอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน[26] เนื่องจากการปล่อยตัวเมื่อผู้ต้องโทษนั้นใกล้จะเสียชีวิต เท่ากับเป็นเพียงการช่วยให้ผู้นั้นได้เปลี่ยนสถานที่เสียชีวิตเท่านั้น หาได้เป็นการทำให้ผู้ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตได้กลับไปใช้ชีวิตในสังคมอันจะเป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องโทษนั้นแต่อย่างใด และประเด็นที่สอง เมื่อการพิจารณาทบทวนคำพิพากษาและการปล่อยตัวผู้ต้องโทษของสหราชอาณาจักรถูกจำกัดอยู่ในเรื่องเฉพาะ คือ เหตุด้านสุขภาพอย่างร้ายแรงเท่านั้น และกระบวนการในการลดหย่อนผ่อนโทษก็มีความไม่ชัดเจน จึงทำให้เงื่อนไขที่กำหนดในกฎหมายดังกล่าวนั้นไม่มีประสิทธิภาพ และไม่สอดคล้องกับความมุ่งหมายในอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

ดังนั้น ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปจึงมีคำพิพากษาวางหลักการเกี่ยวกับระบบการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตว่า การกำหนดกระบวนการพิจารณาทบทวนคำพิพากษา และการปล่อยตัวผู้ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตอันเป็นเงื่อนไขสองประการของกระบวนการลดหย่อนผ่อนโทษที่กำหนดไว้ในคดี *Kafkaris* นั้น นอกจากจะปรากฏซึ่งรูปแบบและกระบวนการในการดำเนินการตามกฎหมายแล้ว กระบวนการดังกล่าวนั้นจะต้องมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล เพื่อให้เป็นการประกันสิทธิของผู้ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตอย่างแท้จริง กล่าวคือ นอกจากจะต้องมีบัญญัติในกฎหมายแล้ว ยังต้องเป็นกรณีที่จะเป็นจริงได้ในทางปฏิบัติด้วย

จะเห็นได้ว่า ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปในคดี *Vinter* นี้ได้ตั้งเงื่อนไขในการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตให้มีมาตรฐานที่สูงขึ้น เพื่อเป็นการยืนยันว่า ผู้ต้องโทษนั้นมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาทบทวนคำพิพากษาที่ลงโทษตนเองและมีโอกาสได้รับการปล่อยตัว หรืออีกนัยหนึ่ง ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปได้ตีความโดยเคร่งครัดว่า กระบวนการประกันสิทธิทั้งสองประการตามกฎหมายของสหราชอาณาจักรไม่มีผลในทางปฏิบัติได้จริง ดังนั้น รัฐภาคีจึงต้องมีการกำหนดให้กระบวนการทั้งสองประการในการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตแก่ผู้กระทำความผิดมีอยู่ทั้งในทางรูปแบบและเกิดประสิทธิผลในทางปฏิบัติด้วย

2.3.3 หลักเกณฑ์อื่น ๆ ในการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตที่ไม่เป็นการลงโทษอันโหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี

นอกเหนือจากการจะต้องมีกระบวนการในการพิจารณาทบทวนคำพิพากษาและการเปิดโอกาสให้มีการปล่อยตัวผู้ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตที่จะต้องมีการบัญญัติรับรองไว้ในกฎหมายและมีผลได้จริงในทางปฏิบัติแล้ว ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปยังได้กำหนดหลักเกณฑ์อื่น ๆ ในระบบการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตอีกหลายประการ ได้แก่

[26] *Vinter*, *supra note* 4, para. 127.

ประการแรก กระบวนการพิจารณาทบทวนและการปล่อยตัวจะต้องมีบัญญัติรับรองไว้และมีผลใช้บังคับในขณะที่ศาลภายในของรัฐภาคีนั้นมีคำพิพากษาลงโทษจำคุกตลอดชีวิตด้วย เพื่อให้ผู้ต้องโทษได้ทราบถึงสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาทบทวนคำพิพากษาที่ลงโทษตนเอง และสิทธิที่จะได้รับการปล่อยตัว เนื่องจากผู้ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตนั้นไม่พึงต้องถูกบังคับให้รอคอยอย่างไม่มีกำหนดเวลาใด ๆ ในการที่จะทราบถึงสิทธิของตนภายหลังจากการต้องโทษดังกล่าว[27] รวมไปถึงจะต้องมีการกำหนดเงื่อนไขหรือหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนและแน่นอนเพียงพอ เพื่อให้ผู้ต้องโทษได้ทราบถึงขั้นตอนทั้งหมด และสามารถเตรียมการต่าง ๆ เพื่อให้ได้รับการพิจารณาทบทวนและปล่อยตัว[28] ซึ่งการกำหนดกระบวนการที่ชัดเจนและแน่นอนในการพิจารณาทบทวนและการปล่อยตัวนั้น ย่อมเป็นการประกันสิทธิของผู้ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตในขณะที่บุคคลนั้นได้รับทราบคำพิพากษาลงโทษด้วย

ประการที่สอง กระบวนการพิจารณาทบทวนคำพิพากษานั้นจะต้องเป็นกระบวนการที่มีประสิทธิภาพ มีความมั่นคงแน่นอน และมีความโปร่งใส[29] กล่าวคือ นอกจากการกำหนดให้ผู้ต้องโทษมีสิทธิได้รับทราบถึงสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาทบทวนคำพิพากษาในขณะที่มีคำพิพากษาลงโทษแล้ว กระบวนการพิจารณาทบทวนดังกล่าวนั้นจะต้องเป็นกระบวนการพิจารณาทบทวนที่มีประสิทธิภาพอันจะเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องโทษอย่างแท้จริง เช่น เมื่อมีการพิจารณาทบทวนคำพิพากษาลงโทษจำคุกตลอดชีวิตและมีผลการพิจารณาเป็นประการใดแล้ว จะต้องมีการชี้แจงแสดงเหตุผลประกอบการพิจารณาวินิจฉัย เพื่อเป็นการประกันสิทธิของผู้ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตด้วย[30] เป็นต้น

ประการที่สาม แม้ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปจะมิได้กำหนดระยะเวลาที่แน่นอนในการพิจารณาทบทวนคำพิพากษาลงโทษจำคุกตลอดชีวิตไว้อย่างชัดเจน แต่ก็มีการกล่าวถึงในเชิงแนะนำไว้ในคำพิพากษาคดี *Vinter* ว่า หากพิจารณาตามบรรทัดฐานในทางระหว่างประเทศแล้วอย่างน้อยที่สุด ช่วงเวลาที่จะให้มีการพิจารณาทบทวนคำพิพากษานั้น ควรมีขึ้นภายหลังจากที่มีคำพิพากษาให้มีการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตแล้วเป็นเวลา 25 ปี รวมถึงควรมีกระบวนการทบทวนอีกอย่างต่อเนื่องภายหลังจากระยะเวลาดังกล่าวด้วย[31]

ประการที่สี่ เหตุผลที่รัฐภาคีใช้ในการพิจารณาทบทวนคำพิพากษาเพื่อปล่อยตัวผู้ต้องโทษนั้นจะต้องเป็นไปตามแนวบรรทัดฐานของคำพิพากษาศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป[32] เช่น ตามคำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป การลงโทษและการพิจารณาทบทวนคำพิพากษาจะต้องคำนึงถึงเหตุผลหรือความมุ่งหมายในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดคืนสู่สังคมเป็นหลัก หรือกรณีที่รัฐภาคีไม่อาจอ้างเหตุแห่งการเจ็บป่วยรุนแรงหรือมีปัญหาด้านสุขภาพเป็นช่องทางหนึ่งในการปล่อยตัว

---

[27] *Ibid*, para. 122.

[28] *Murray*, *supra note* 21, para. 100.

[29] *Ibid*.

[30] Nicole Burli, “Grand Chamber Clarifies Principles for Life Sentence of Prisoner with Mental Disability,” Strasbourg Observers, (2 May 2016) accessed 6 May 2019, from https://strasbourgobservers.com/2016/05/02/grand-chamber-clarifies-principles-for-life-sentence-of-prisoner-with-mental-disability/.

[31] *Vinter*, *supra note* 4, paras. 117 – 118, 120.

[32] *Murray*, *supra note* 21, para. 100.

ผู้ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิต เนื่องจากตามความหมายในคำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป เหตุดังกล่าวไม่ถือเป็นช่องทางในการปล่อยตัวผู้ต้องโทษ หากรัฐภาคีใดอ้างเหตุดังกล่าวว่าเป็นกระบวนการในการปล่อยตัวผู้ต้องโทษ กระบวนการนั้นย่อมไม่ใช่กระบวนการที่กำหนดไว้ในข้อ 3 ของอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปมีมุมมองต่อการลงโทษทางอาญาว่า จะต้องเป็นการลงโทษผู้กระทำผิดโดยมีเหตุผลทางทัณฑวิทยารองรับ และจะต้องคำนึงถึงการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้กลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างเป็นปกติ ดังนั้น การลงโทษจำคุกตลอดชีวิตจึงจะต้องกำหนดให้มีกระบวนการในการพิจารณาทบทวนคำพิพากษาและเปิดโอกาสให้มีการปล่อยตัวผู้ต้องโทษได้เมื่อไม่มีเหตุผลความจำเป็นใดที่จะต้องลงโทษบุคคลนั้นแล้ว โดยจะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์และแนวทางที่ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปได้เคยพิพากษาไว้ อันจะเป็นการประกันสิทธิของผู้ต้องโทษและยกระดับมาตรฐานในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

3. มุมมองที่เปลี่ยนไปในคำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป

แม้ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปจะได้วางแนวบรรทัดฐานเกี่ยวกับระบบการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตของรัฐภาคีว่า จะต้องมีกระบวนการในการพิจารณาทบทวนคำพิพากษาและจะต้องคำนึงถึงโอกาสในการปล่อยตัวผู้ต้องขัง เพื่อยกระดับมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้มากขึ้น แต่ภายหลังจากที่ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปมีคำพิพากษาคดี *Vinter* ดังกล่าวในปี 2016 การตีความของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปในคดีต่อมาที่สำคัญ คือ คดี *Hutchinson v United Kingdom* และคดี *Petukhov v Ukraine (no.2)* กลับกลายเป็นการตีความที่ก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับระบบการลงโทษจำคุกตลอดชีวิต ตลอดจนก่อให้เกิดความแตกต่างในกระบวนการพิจารณาทบทวนคำพิพากษาและโอกาสในการปล่อยตัวผู้ต้องโทษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการภายในสหราชอาณาจักรและประเทศยูเครน ซึ่งรายละเอียดของแต่ละคดีนั้นมีดังนี้

3.1 คดี *Hutchinson* กับระบบการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตของสหราชอาณาจักร

3.1.1 รายละเอียดเบื้องต้นของคดี

คดี *Hutchinson v the United Kingdom* เป็นคดีเกี่ยวกับระบบการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตตามกฎหมายของสหราชอาณาจักรเช่นเดียวกับในคดี *Vinter* โดยในปี 2015 องค์คณะที่สี่ในศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป (the Fourth Section of the European Court of Human Rights) อันมีลักษณะเป็นศาลชั้นต้น ได้มีคำพิพากษาคดี *Hutchinson*[33] ซึ่งต่อมาได้มีการอุทธรณ์คำพิพากษา

[33] App no. 57592/08 (ECtHR, Fourth Section 3 February 2015).

ดังกล่าวสู่ที่ประชุมใหญ่ และที่ประชุมใหญ่แห่งศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปก็มีคำพิพากษาในปี 2017 โดยมีผลเป็นการยืนยันคำพิพากษาของศาลชั้นต้น[34] ดังกล่าว

คดีนี้ นาย Hutchinson ได้ยื่นคำร้องต่อศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปว่า ระบบการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตที่ตนได้รับตามกฎหมายของสหราชอาณาจักรนั้นไม่เป็นไปตามพันธกรณีในข้อ 3 ของอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เนื่องจากกระบวนการที่ใช้ในการพิจารณากำหนดโทษจำคุกตลอดชีวิตในคดีของนาย Hutchinson เป็นกระบวนการลักษณะเดียวกันกับที่ปรากฏในคดี *Vinter* คือ กระบวนการในการพิจารณาทบทวนคำพิพากษาและปล่อยตัวผู้ต้องโทษ อันจะเป็นการลดหย่อนผ่อนโทษให้แก่ผู้ต้องโทษนั้นไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ซึ่งศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปได้เคยพิพากษาไว้ในปี 2013 แล้วว่า การดำเนินการกำหนดโทษจำคุกตลอดชีวิตดังกล่าวนั้นไม่เป็นไปตามพันธกรณีในอนุสัญญาดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตาม ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปในคดีนี้กลับมีคำพิพากษาที่มีผลการตัดสินแตกต่างไปจากคำพิพากษาในคดี *Vinter* อย่างสิ้นเชิง

3.1.2 คดี *McLoughlin* กับการเปลี่ยนท่าทีของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปในคดี *Hutchinson*

ก่อนที่ที่ประชุมใหญ่แห่งศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปจะพิพากษาคดี *Hutchinson* ศาลอุทธรณ์แห่งสหราชอาณาจักรได้มีคำพิพากษาคดี *McLoughlin*[35] ซึ่งเป็นคดีที่ตัดสินเกี่ยวกับกลไกและกระบวนการในการปล่อยตัวผู้ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตตามกฎหมายของสหราชอาณาจักรในปี 2014 ภายหลังจากที่ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปได้พิพากษาตัดสินคดี *Vinter* แล้ว

ศาลอุทธรณ์ของสหราชอาณาจักรได้มีคำพิพากษาเป็นการตอบโต้คำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปในคดี *Vinter* ซึ่งศาลอุทธรณ์ได้วินิจฉัยว่า อำนาจดุลพินิจของรัฐมนตรีในการที่จะปล่อยตัวจำเลยผู้ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตนั้น แท้จริงแล้วไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะแต่เพียงเหตุที่ปรากฏตามคู่มือการดำเนินการของรัฐมนตรีเท่านั้น กล่าวคือ คู่มือดังกล่าวเป็นเพียงการกำหนดกรอบหรือแนวทางในการดำเนินการ ไม่ใช่การกำหนดเงื่อนไขหรือขอบเขตการใช้ดุลพินิจของรัฐมนตรีแต่อย่างใด โดยรัฐมนตรีจะเป็นผู้พิจารณาข้อเท็จจริงและเหตุผลประกอบอื่นประกอบการพิจารณาปล่อยตัวด้วย และที่สำคัญ ศาลอุทธรณ์ได้ยืนยันด้วยว่า การใช้อำนาจดุลพินิจของรัฐมนตรีนั้นย่อมต้องสอดคล้องกับพันธกรณีตามอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนอยู่แล้ว[36] นอกจากนั้น ยังมีการวิพากษ์วิจารณ์คำพิพากษาในคดี *Vinter* ว่า ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปได้พิพากษาโดยให้น้ำหนักกับคู่มือการดำเนินการของรัฐมนตรีมากกว่าที่ควรจะเป็น และเป็นการตัดสินโดยขาดความรู้ความเข้าใจที่แท้จริงเกี่ยวกับบทบาทของรัฐมนตรีในการปล่อยตัวผู้ต้องโทษตามกฎหมายของสหราชอาณาจักร[37]

---

[34] *Hutchinson*, *supra note* 5.

[35] *Attorney General's Reference (No 69/2013); R v. McLoughlin; R v. Newell* [2014] EWCA Crim 188.

[36] *Ibid*, paras. 31 - 35.

[37] Jonathan Bild, *supra note* 10, pp.231 - 232.

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์แห่งสหราชอาณาจักรในคดีดังกล่าวเป็นการยืนยันว่า กระบวนการทบทวนคำพิพากษาและลดหย่อนผ่อนโทษจำคุกตลอดชีวิตของสหราชอาณาจักรโดยเฉพาะเรื่องการใช้อำนาจดุลพินิจของรัฐมนตรีนั้นสอดคล้องและเป็นไปตามแนวทางบรรทัดฐานของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปแล้ว และไม่ได้เป็นการละเมิดพันธกรณีตามข้อ 3 ของอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแต่ประการใด

3.1.3 ความแตกต่างของคำพิพากษาในคดี *Hutchinson*

เมื่อศาลอุทธรณ์ของสหราชอาณาจักรมีคำพิพากษาในคดี *McLoughlin* แล้ว ปรากฏว่าที่ประชุมใหญ่แห่งศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปก็ได้นำข้อความในคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ดังกล่าวมาเป็นเหตุผลประกอบการวินิจฉัยในคดี *Hutchinson* ในปี 2017

ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปในคดี *Hutchinson* ได้ยอมรับว่า คำพิพากษาในคดี *McLoughlin* นั้นมีผลทำให้บรรดาข้อขัดข้องหรือข้อสงสัยที่มีต่อกระบวนการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตตามกฎหมายของสหราชอาณาจักรที่ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปได้เคยตัดสินไว้ในคดี *Vinter* นั้นหมดสิ้นไป และทำให้ความเข้าใจที่มีต่อกฎหมาย คำพิพากษา และบรรดาเอกสารความเห็นต่าง ๆ ของสหราชอาณาจักรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจำคุกตลอดชีวิตซึ่งเคยมีความคลาดเคลื่อนและขัดแย้งกันไม่มีอยู่อีกต่อไป[38] จึงเท่ากับว่า ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปได้เปลี่ยนแปลงแนวความเห็นเกี่ยวกับกระบวนการกำหนดโทษจำคุกตลอดชีวิตตามกฎหมายสหราชอาณาจักรจากเดิมที่วินิจฉัยว่า เป็นกระบวนการที่บกพร่องและไม่อาจเกิดผลได้จริง ซึ่งเป็นการฝ่าฝืนข้อ 3 ของอนุสัญญาสิทธิมนุษยชนยุโรป มาเป็นการสนับสนุนการตีความของศาลอุทธรณ์ของสหราชอาณาจักรว่า กระบวนการภายในของสหราชอาณาจักรเกี่ยวกับระบบการลงโทษจำคุกตลอดชีวิต และการพิจารณาทบทวนเพื่อปล่อยตัวผู้ต้องโทษดังกล่าวนั้นเป็นกระบวนการที่มีประสิทธิภาพ กับทั้งเป็นกระบวนการทางกฎหมายที่มีผลใช้บังคับได้จริงแล้ว จึงเป็นไปตามแนวทางบรรทัดฐานที่ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปได้เคยวางไว้แล้ว

หากพิจารณาจากคำพิพากษาในคดี *Hutchinson* ดังกล่าว จะพบว่า มีความแตกต่างปรากฏขึ้นในการทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปที่เกี่ยวข้องกับระบบการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตตามกฎหมายของสหราชอาณาจักร โดยอาจแบ่งได้เป็น 2 ประการสำคัญ ได้แก่

ประการแรก หากพิจารณาจากความเห็นแย้งท้ายคำพิพากษา (Dissenting Opinion) ของผู้พิพากษา Pinto De Albuquerque ซึ่งเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดี *Hutchinson* ที่ชี้ให้เห็นว่า สาเหตุที่ทำให้กระบวนการทางกฎหมายในการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตของสหราชอาณาจักรในคดี *Vinter* เป็นกระบวนการที่ฝ่าฝืนต่อพันธกรณีตามข้อ 3 ของอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน คือ การขาดความชัดเจนแน่นอนเกี่ยวกับการปล่อยตัวผู้ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิต และการไม่มีกระบวนการที่มีประสิทธิภาพในการทบทวนคำพิพากษา ซึ่งทั้งสองเรื่องนี้ยังคงไม่ได้รับการแก้ไขปรับปรุงแต่อย่างใด แต่ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปกลับวินิจฉัยว่ากระบวนการของสหราช

[38] *Hutchinson*, *supra note* 5, para. 70.

อาณาจักรนั้นสอดคล้องกับพันธกรณีดังกล่าวแล้ว[39] และในความเป็นจริง ก็ปรากฏว่า สหราชอาณาจักรยังมิได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงกฎหมายหรือดำเนินการอื่นใดเกี่ยวกับกระบวนการดังกล่าวให้เป็นไปตามแนวบรรทัดฐานที่ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปได้เคยกำหนดไว้แต่อย่างใด เท่ากับว่า ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปให้ความสำคัญกับสิ่งที่ปรากฏในคำพิพากษาคดี *McLoughlin* มากกว่าการดำเนินการเพื่อแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงใด ๆ ของสหราชอาณาจักร

ประการที่สอง การให้เหตุผลและเวลาในการมีผลของคำพิพากษาคดี *McLoughlin* กล่าวคือ การที่ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปในคดีนี้อ้างอิงถึงเหตุผลที่ปรากฏในคำพิพากษาคดี *McLoughlin* ซึ่งทำให้ตีความได้ว่า กระบวนการพิจารณาทบทวนและปล่อยตัวผู้ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตในระบบกฎหมายของสหราชอาณาจักรนั้นมีมาตรฐานที่สอดคล้องกับพันธกรณีข้อ 3 ของอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนภายหลังจากที่มีการตัดสินคดี *McLoughlin* ในปี 2014 แล้ว หรืออาจกล่าวได้ว่าภายหลังการตัดสินคดี *McLoughlin* แล้ว กระบวนการเกี่ยวกับการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตของสหราชอาณาจักรที่ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปเคยตัดสินไว้ว่าไม่เป็นไปตามพันธกรณีในอนุสัญญาดังกล่าวกลับกลายเป็นกระบวนการที่ชอบด้วยกฎหมาย และไม่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนแต่อย่างใดนับตั้งแต่ปี 2014 เป็นต้นมา

แต่อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาถึงหลักการที่ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปเคยวางไว้ในคดี *Vinter* ที่ว่า กระบวนการพิจารณาทบทวนคำพิพากษาและปล่อยตัวผู้ต้องโทษจะต้องมีผลใช้บังคับอยู่ในขณะที่มีการพิพากษาคดี แต่ในคดี *Hutchinson* นี้ ปรากฏข้อเท็จจริงว่า ได้มีการพิพากษาตัดสินลงโทษจำคุกตลอดชีวิตผู้กระทำความผิดตั้งแต่ปี 1994 ก่อนที่จะมีการพิพากษาตัดสินคดี *McLoughlin* ในปี 2014 และยังเป็นการตัดสินลงโทษจำคุกตลอดชีวิตภายใต้กฎหมายเดียวกันกับในคดี *Vinter* อีกด้วย ดังนั้น จึงเท่ากับว่า กระบวนการพิพากษาลงโทษจำคุกตลอดชีวิตแก่ *Hutchinson* นั้นก็ยังคงอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์เดิมซึ่งศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปในคดี *Vinter* ได้เคยตัดสินไว้ว่า เป็นกระบวนการที่ฝ่าฝืนต่อพันธกรณีการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและฝ่าฝืนพันธกรณีข้อ 3 ของอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ดังที่มีผู้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า ขณะที่มีคำพิพากษาจำคุกตลอดชีวิตในคดี *Hutchinson* นั้น ไม่ได้ปรากฏว่ามีกระบวนการที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการลดหย่อนผ่อนโทษ อันจะเป็นไปตามพันธกรณีในข้อ 3 ของอนุสัญญาดังกล่าวแต่อย่างใด[40]

นอกจากนั้นแล้ว ผู้พิพากษา Lopez Guerra ซึ่งเป็นองค์คณะที่ร่วมการพิจารณาพิพากษาคดีนี้ได้ทำความเห็นแย้งท้ายคำพิพากษาไว้ว่า การนำเหตุผลและข้อเท็จจริงในคดี *McLoughlin* มาใช้ประกอบเป็นเหตุผลในการพิพากษาคดี *Hutchinson* เพื่อเป็นการยืนยันว่า สหราชอาณาจักรไม่ได้ฝ่าฝืนพันธกรณีตามข้อ 3 ของอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนั้นเป็นสิ่งที่ไม่มีเหตุผลและไม่ถูกต้องชอบธรรม[41] ดังนั้น คำพิพากษาในคดี *Hutchinson* นี้ จึงมีผลเท่ากับเป็น

---

[39] *Ibid*, Dissenting Opinion of Judge Pinto De Albuquerque.

[40] Naomi Hart, "Whole-life Sentences in the UK: Volte-face at the European Court of Human Rights?," Cambridge Law Journal, Vol. 74, No. 2, 205, p.207 (2015).

[41] *Hutchinson*, *supra note* 5, Dissenting Opinion of Judge Lopez Guerra.

การแสดงออกถึงการไม่ยอมรับในมาตรฐานของระบบการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตที่กำหนดไว้ในคดี *Vinter* ทั้งยังเป็นการไม่เคารพต่อเจตนารมณ์ หลักการความแน่นอนชัดเจน และการตัดสินคดีที่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งอนุสัญญานี้ได้ก่อตั้งขึ้น[42] ยิ่งไปกว่านั้น การที่ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปได้เปลี่ยนแนวทางการวินิจฉัยในคดีนี้ยังเป็นแสดงให้เห็นถึงบรรทัดฐานที่แตกต่างกันของศาลเกี่ยวกับการลงโทษจำคุกตลอดชีวิต รวมไปถึงการก่อให้เกิดคำถามและข้อสงสัยเกี่ยวกับการทำหน้าที่ในการพิพากษาตัดสินคดีของศาลด้วย

3.2 คดี *Petukhov* กับระบบการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตของประเทศยูเครน

ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปได้มีโอกาสพิพากษาวินิจฉัยเกี่ยวกับระบบการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตอีกครั้งในเดือนมีนาคม 2019 ที่ผ่านมา แต่ครั้งนี้ไม่ได้เกิดขึ้นในสหราชอาณาจักรดังเช่นคดี *Vinter* และ *Hutchinson* หากแต่เป็นการพิพากษาจำคุกตลอดชีวิตในประเทศยูเครน ได้แก่ คดี *Petukhov v. Ukraine No.2*

3.2.1 รายละเอียดเบื้องต้นของคดี

คดีดังกล่าว ศาลของประเทศยูเครนได้พิพากษาจำคุกตลอดชีวิตนาย Petukhov จากการกระทำความผิดร้ายแรงหลายฐานรวมถึงการฆ่าผู้อื่นในปี 2004 ซึ่งนาย Petukhov ได้ร้องต่อศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปว่า กระบวนการลงโทษตามกฎหมายของประเทศยูเครนนั้นฝ่าฝืนพันธกรณีในอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนหลายประการ โดยเรื่องที่เกี่ยวกับประเด็นนี้มีว่า การลงโทษจำคุกตลอดชีวิตแก่นาย Petukhov นั้น ไม่เป็นไปตามแนวทางการตีความพันธกรณีในข้อ 3 ของอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่กำหนดให้กระบวนการในการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้ต้องโทษมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาทบทวนโทษที่ได้รับหรือมีโอกาสที่จะได้รับการปล่อยตัวไป แต่ตามกฎหมายของประเทศยูเครน กระบวนการที่จะยุติโทษจำคุกตลอดชีวิตได้นั้นมีแต่เพียงการได้รับอภัยโทษจากประธานาธิบดีหรือการเจ็บป่วยร้ายแรงที่จำเป็นต้องรักษาตัวเท่านั้น

การลงโทษจำคุกตามประมวลกฎหมายอาญาของประเทศยูเครนนั้น มี 2 รูปแบบ คือ การจำคุกตามระยะเวลา[43] และการจำคุกตลอดชีวิต[44] ซึ่งจะขึ้นอยู่กับลักษณะ ความร้ายแรง และพฤติการณ์แห่งการกระทำความผิด[45] โดยกรณีที่ผู้ต้องโทษจำคุกอาจได้รับการปล่อยตัวได้ก่อนมีอยู่ 2 กรณี คือ กรณีมีปัญหาร้ายแรงเกี่ยวกับสุขภาพ ตามมาตรา 84 ของประมวลกฎหมายอาญากำหนดให้ผู้ต้องโทษที่มีอาการเจ็บป่วยอย่างรุนแรงและจำเป็นต้องรักษาตัว สามารถได้รับการปล่อยตัวได้ก่อนครบกำหนดการลงโทษ และกรณีที่สอง ได้แก่ การได้รับอภัยโทษจากประธานาธิบดี อันเป็นไป

---

[42] Steve Foster, "Whole Life Sentences and the Possibility of Review and Release: Legal Certainty and European Review," Coventry Law Journal, Vol. 21, No. 2, 52, p.58 (2016).

[43] Ukraine Criminal Code 2001, art. 63. Fixed-term imprisonment.

[44] *Ibid*, art. 64. Life imprisonment.

[45] *Ibid*, art. 12. Classification of criminal offences.

ตามมาตรา 106 ของรัฐธรรมนูญของประเทศยูเครน ซึ่งกำหนดให้ประธานาธิบดีมีอำนาจในการออกคำสั่งอภัยโทษได้[46] โดยประธานาธิบดีมีอำนาจตามมาตรา 87 ของประมวลกฎหมายอาญา ในการออกคำสั่งเพื่อเป็นการอภัยโทษให้แก่บุคคลใด ๆ อันจะมีผลเป็นการเปลี่ยนโทษจำคุกตลอดชีวิตนั้นเป็นโทษจำคุกที่มีกำหนดเวลาไม่น้อยกว่า 25 ปี[47] และตามมาตรา 151 ของประมวลกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษทางอาญา ได้กำหนดว่า ผู้ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตสามารถร้องขออภัยโทษได้ภายหลังจากที่ถูกจำคุกมาไม่น้อยกว่า 20 ปีแล้ว[48] นอกจากนั้น ยังปรากฏในข้อกำหนดเกี่ยวกับการอภัยโทษ (The Clemency Procedure Regulations) ว่า ประธานาธิบดีของประเทศยูเครนมีอำนาจให้การอภัยโทษแก่ผู้กระทำความผิดร้ายแรงได้ในกรณีที่มีพฤติการณ์พิเศษและเป็นกรณีพิเศษอย่างยิ่ง[49]

3.2.2 คดี *Petukhov* กับมาตรฐานการวินิจฉัยระบบการลงโทษจำคุกตลอดชีวิต

ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปพิจารณาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในคดี *Petukhov* และข้อกฎหมายของประเทศยูเครนแล้ว แบ่งการพิจารณาออกเป็น 3 ประเด็นหลัก ได้แก่

ประเด็นแรก หากพิจารณาจากบรรทัดฐานที่ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปเคยวางไว้ในหลายคดีก่อน[50] จะเห็นได้ว่า เหตุเกี่ยวกับปัญหาร้ายแรงด้านสุขภาพไม่อาจถือเป็นกระบวนการพิจารณาเพื่อปล่อยตัวผู้ต้องโทษได้ เพราะไม่ได้เป็นไปเพื่อให้ผู้ต้องโทษได้กลับไปใช้ชีวิตได้อย่างเป็นปกติในสังคมแต่อย่างใด ดังนั้น เหตุดังกล่าวตามที่กฎหมายของประเทศยูเครนกำหนดจึงไม่ถือเป็นช่องทางที่ผู้ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตจะได้รับการปล่อยตัว ตามบรรทัดฐานที่ศาลได้วางไว้

ประเด็นที่สอง เมื่อเหตุผลด้านสุขภาพไม่อาจอ้างเป็นเหตุในการปล่อยตัวได้แล้ว จึงเหลือกรณีที่จะต้องพิจารณาเพียงว่า กระบวนการอภัยโทษโดยประธานาธิบดีนั้นจะถือเป็นกระบวนการพิจารณาเพื่อปล่อยตัวผู้ต้องโทษหรือไม่ ซึ่งศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปได้วินิจฉัยในประเด็นนี้ว่า แม้จะมีการกำหนดเงื่อนไขในการพิจารณาปล่อยตัวผู้ต้องโทษ โดยต้องพิจารณาถึงความร้ายแรงของ

---

[46] Constitution of Ukraine 1996, art. 106 The President of Ukraine:

27. grants pardons; ...

[47] Ukraine Criminal Code 2001, art. 87. Clemency

1. The President of Ukraine may grant clemency to particular individuals.

2. Clemency may consist in replacing a life sentence imposed by a court by a sentence of fixed-term imprisonment for no less than twenty-five years. ...

[48] Code of Enforcement of Criminal Sentences 2003, art. 151 Procedure for and conditions of serving a life sentence

7. A convict sentenced to life imprisonment may apply for clemency after having served at least twenty years of the imposed sentence.

[49] The Clemency Procedure Regulations, 21 April 2015.

5. Persons convicted for serious or particularly serious crimes, or on two or more counts of premeditated crimes ... may be granted clemency in exceptional cases and subject to extraordinary circumstances. ...

[50] *Vinter*, *supra note* 4, para. 127; *Matiošaitis*, *supra note* 7, para. 162; *Petukhov*, *supra note* 6, para. 170.

การกระทำความผิด ระยะเวลาที่ได้รับโทษ พฤติกรรมของผู้ต้องโทษ ความรู้สึกสำนึกต่อการกระทำความผิด การชดใช้ต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น รวมถึงพฤติการณ์อื่น ๆ อันเป็นไปตามแนวบรรทัดฐานที่ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปวางไว้ แต่การที่กฎหมายของประเทศยูเครนได้กำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมไว้ว่าการปล่อยตัวผู้ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตนั้นจะต้องเป็นกรณีที่เป็นข้อยกเว้นพิเศษ (exceptional cases) และเป็นพฤติการณ์พิเศษอย่างยิ่ง (extraordinary circumstances) เท่านั้น ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปจึงเห็นว่า ถ้อยคำทั้งสองดังกล่าวนั้นเป็นถ้อยคำที่ไม่ชัดเจนและมีความหมายที่ไม่แน่นอน และมีผลทำให้ผู้ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตไม่อาจทราบถึงสิทธิของตนว่า จะต้องดำเนินการอย่างใดหรือภายใต้เงื่อนไขใดอันจะเป็นการได้รับการทบทวนคำพิพากษาหรือได้รับการปล่อยตัว[51]

นอกจากนั้นแล้ว ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปยังได้พิจารณาถึงลักษณะการใช้อำนาจของประธานาธิบดีในการอภัยโทษ อันเป็นช่องทางเดียวที่จะทำให้การลงโทษจำคุกตลอดชีวิตสิ้นสุดลงตามกฎหมายของประเทศยูเครน โดยวินิจฉัยว่า ในการดำเนินการเกี่ยวกับการอภัยโทษนั้นไม่ปรากฏว่าคณะกรรมการเกี่ยวกับการอภัยโทษหรือประธานาธิบดีจะได้มีการชี้แจงแสดงเหตุผลประกอบการวินิจฉัยในการออกคำสั่งอภัยโทษ รวมถึงการเปิดเผยข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้องแต่อย่างใด[52] สะท้อนให้เห็นถึงความไม่โปร่งใสของกระบวนการพิจารณาทบทวนคำพิพากษาและการปล่อยตัว และหากพิจารณาจากข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคดี จะพบว่า มีผู้ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตตามกฎหมายของประเทศยูเครนเพียงผู้เดียวที่ได้รับการอภัยโทษตามคำสั่งของประธานาธิบดี[53] ซึ่งศาลเห็นว่า เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงข้อบกพร่องของกระบวนการทบทวนและปล่อยตัวผู้ต้องโทษ ด้วยเหตุผลที่กล่าวมานี้ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปจึงวินิจฉัยว่า กระบวนการอภัยโทษโดยประธานาธิบดีแห่งประเทศยูเครนนั้นเป็นกระบวนการที่ขึ้นอยู่กับความเมตตากรุณาของประธานาธิบดีหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเท่านั้น ไม่ใช่กระบวนการที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของเหตุผลทางทัณฑวิทยาหรือมีแบบแผนการดำเนินการที่เป็นระบบอันจะเป็นการสร้างความเชื่อมั่นและการประกันสิทธิมนุษยชนให้เกิดขึ้นแก่ผู้ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิต[54]

ประเด็นที่สาม ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า แนวทางการลงโทษของบรรดารัฐภาคีภายใต้อนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนจะมุ่งเน้นไปที่การแก้ไขบำบัดหรือฟื้นฟูให้ผู้กระทำความผิดสามารถกลับตัวกลับใจและกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติสุข แต่หากพิจารณาถึงลักษณะการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตของประเทศยูเครนแล้ว จะเห็นว่า ผู้ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตนั้นจะถูกแยกตัวออกจากผู้ต้องโทษจำคุกอื่น และใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่คุมขัง โดยไม่ปรากฏว่าได้มีการจัดการหรืออำนวยการใด ๆ จากรัฐในอันที่จะสนับสนุนหรือส่งเสริมการแก้ไขบำบัดหรือฟื้นฟูผู้ต้องโทษเหล่านั้นแต่อย่างใด[55] ดังนั้น การดำเนินการลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดนี้จึงเป็นข้อเท็จจริงที่ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปนำมาวินิจฉัยด้วยว่า กระบวนการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตตามกฎหมายของประเทศยูเครนนั้นไม่ได้เป็นไปเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ในการบำบัดแก้ไขหรือฟื้นฟูให้ผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่สังคม

---

[51] *Petukhov*, *supra note* 6, paras. 173 - 174.

[52] *Ibid*, para. 177.

[53] *Ibid*, paras. 93, 186.

[54] *Ibid*, para. 180.

[55] *Ibid*, para. 181.

แต่อย่างใด อันเป็นการขัดกับความมุ่งหมายที่ได้มีการวางหลักการไว้และไม่เป็นไปตามอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน[56]

ดังนั้น ด้วยความบกพร่องของระบบการอภัยโทษโดยประธานาธิบดีของประเทศยูเครนที่ไม่ได้เปิดโอกาสให้มีการพิจารณาทบทวนคำพิพากษาหรือการปล่อยตัวผู้ต้องโทษ รวมถึงไม่ได้เป็นไปเพื่อการบำบัดแก้ไขหรือฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้กลับคืนสู่สังคมได้ ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปจึงวินิจฉัยว่า กระบวนการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตตามกฎหมายของประเทศยูเครนนั้นเป็นการฝ่าฝืนพันธกรณีในข้อ 3 ของอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน อันเป็นการละเมิดสิทธิของผู้ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิต และถือได้ว่า ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปได้พิจารณาวินิจฉัยโดยตีความตามแนวบรรทัดฐานที่ได้เคยวางไว้ในคำพิพากษาคดี *Vinter*[57]

4. มุมมองที่แตกต่างเกี่ยวกับระบบการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป

หากพิจารณาถึงคำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปเกี่ยวกับระบบการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตทั้งสามคดี อันได้แก่ คดี *Vinter v. United Kingdom* คดี *Hutchinson v. United Kingdom* และคดี *Petukhov v.Ukraine (no.2)* จะเห็นได้ถึงความแตกต่างที่เกิดขึ้นในแนวทางการกำหนดระบบการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตในรัฐภาคีของอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งอาจพิจารณาได้ดังนี้

4.1 คดี *Hutchinson* กับมาตรฐานที่แตกต่างจากคดี *Vinter* ในการกำหนดระบบการลงโทษจำคุกตลอดชีวิต

คำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปในคดี *Vinter* นั้น เป็นการยืนยันว่า นอกจากมาตรการในการพิจารณาทบทวนคำพิพากษาจำคุกตลอดชีวิตและการปล่อยตัวผู้ต้องโทษจะต้องมีบัญญัติอยู่ในกฎหมายแล้ว มาตรการนั้นจะต้องมีผลได้จริงในทางปฏิบัติด้วย ดังนั้น เมื่อมาตรการตามกฎหมายของสหราชอาณาจักรไม่มีมาตรฐานเพียงพอที่จะให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสที่จะได้รับการพิจารณาทบทวนคำพิพากษาและการปล่อยตัว อันจะมีผลเป็นการลดหย่อนผ่อนโทษของผู้ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิต จึงถือเป็นการฝ่าฝืนพันธกรณีการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องโทษตามอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน คำพิพากษาดังกล่าวจึงเป็นการกำหนดมาตรฐานที่สำคัญในระบบการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตของรัฐภาคีภายใต้อนุสัญญาดังกล่าว

---

[56] *Ibid*, para. 184.

[57] Lewis Graham, "Petukhov v. Ukraine No. 2: Life Sentences Incompatible with the Convention, but only in Eastern Europe?," Strasbourg Observers, (26 March 2019) accessed 26 June 2019, from https://strasbourgobservers.com/2019/03 /26/petukhov-v-ukraine-no-2-life-sentences-incompatible-with-the-convention-but-only-in-eastern-europe/.

แต่อย่างไรก็ตาม ในอีกไม่กี่ปีถัดมา ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปในคดี *Hutchinson* กลับมีคำพิพากษาอันเป็นการเปลี่ยนแปลงหลักการที่ได้วางไว้ โดยเพียงแต่นำผลการพิจารณาจากการตีความของศาลภายในสหราชอาณาจักรมายืนยันว่า กระบวนการตามกฎหมายของสหราชอาณาจักรนั้นสอดคล้องและเป็นไปตามพันธกรณีในข้อ 3 ของอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแล้ว อันเท่ากับเป็นการยอมรับกระบวนการการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตของสหราชอาณาจักร โดยที่รัฐบาลแห่งสหราชอาณาจักรยังไม่ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมหรือเปลี่ยนแปลงกฎหมายดังกล่าวแต่อย่างใด

มีผู้วิจารณ์คำพิพากษาของศาลในคดี *Hutchinson* นี้ว่า ได้ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างร้ายแรงสองประการ ได้แก่ ประการแรก ทำให้มาตรฐานที่ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปได้กำหนดไว้เกิดความย่อหย่อนลงอย่างมาก และทำให้เกิดการปฏิบัติอย่างสองมาตรฐานขึ้นในการพิพากษาแต่ละคดี อันก่อให้เกิดความไม่มีมาตรฐานในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน[58] เนื่องจากการพิพากษาที่แตกต่างกันในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกันดังที่ได้กล่าวมา และการที่ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปยินยอมให้ศาลภายในของรัฐภาคีสามารถกำหนดกระบวนการต่าง ๆ ได้เองโดยไม่มีการตรวจสอบจากศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปเท่ากับเป็นการที่ศาลยินยอมให้มีการละเลยต่อการปฏิบัติตามเจตนารมณ์และความมุ่งหมายที่จะยึดมั่นในหลักการพื้นฐานของความยุติธรรมและความมั่นคงแน่นอนอันเป็นหลักการสำคัญในการพิจารณาพิพากษาคดี[59]

ดังนั้น ความแตกต่างที่เกิดขึ้นระหว่างคดี *Vinter* และคดี *Hutchinson* ดังกล่าวจึงเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปว่า ระบบการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตแบบใดที่จะถือเป็นการสอดคล้องหรือเป็นการฝ่าฝืนพันธกรณีในอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และมุมมองและความเห็นที่แตกต่างของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปเกี่ยวกับระบบการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตที่เกิดขึ้นนี้ก่อให้เกิดความไม่แน่นอนชัดเจนขึ้นในการตีความและการพิพากษาคดี รวมถึงจะนำมาซึ่งปัญหาเกี่ยวกับบทบาทและการทำหน้าที่ของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป อันจะส่งผลต่อความน่าเชื่อถือในการพิจารณาพิพากษาคดีและคำพิพากษาก็ไม่อาจถือเป็นบรรทัดฐานในเรื่องนั้น ๆ ได้อีกต่อไป

4.2 คดี *Petukhov* กับมาตรฐานการกำหนดระบบการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตตามแนวบรรทัดฐานของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป

เมื่อพิจารณาต่อมาถึงคำพิพากษาคดี *Petukhov* ซึ่งเป็นคดีล่าสุดในการวินิจฉัยเกี่ยวกับมาตรฐานของระบบการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตภายใต้อนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน คำพิพากษาคดีนี้มีแนวทางการวินิจฉัยที่คล้ายกันกับแนวทางในคดี *Matiošaitis and Others v Lithuania* อันเกี่ยวกับระบบการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตของประเทศลิทัวเนีย โดยศาลได้วินิจฉัยว่ากระบวนการอภัยโทษโดยประธานาธิบดี ซึ่งเป็นกระบวนการลดหย่อนผ่อนโทษจำคุกของประเทศ

---

[58] Kanstantsin Dzehtsiarou, “Guest Post on Grand Chamber Judgment in Hutchinson,” EHCR Blog, (19 January 2017) accessed 25 June 2019, from http://echrblog.blogspot.co.uk/2017/01/guest-post-on-grand-chamber-judgment-in.html.

[59] Steve Foster, *supra note* 42, p.59.

ลิทัวเนียนั้นเป็นระบบที่ขึ้นอยู่กับความเมตตาหรือความเห็นอกเห็นใจมากกว่าการเป็นระบบที่มีมาตรฐานและความแน่นอนชัดเจน[60] อีกทั้งในการพิจารณาอภัยโทษดังกล่าวก็ไม่มีการชี้แจงแสดงเหตุผลของคำตัดสิน[61] อันแสดงถึงความไม่โปร่งใสของระบบการลดหย่อนผ่อนโทษ รวมถึงศาลได้พิจารณาข้อเท็จจริงที่ว่า กระบวนการคุมขังนั้นไม่ได้มีการดำเนินการใด ๆ ที่จะบำบัดแก้ไขหรือฟื้นฟูผู้ต้องโทษ กล่าวคือ ผู้ต้องโทษนั้นต้องใช้เวลาเกือบทั้งวันอยู่ในห้องขัง โดยไม่ได้ร่วมทำกิจกรรมหรือได้รับการอบรมใด ๆ ตลอดจนไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับนักโทษอื่น[62] อันแสดงให้เห็นว่า ระบบการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตของประเทศลิทัวเนียนั้นไม่ได้มีความมุ่งหมายในการแก้ไขบำบัดหรือฟื้นฟูผู้ต้องโทษแต่อย่างใด ซึ่งทำให้ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปวินิจฉัยว่า ระบบการลงโทษดังกล่าวไม่ได้เป็นไปตามพันธกรณีในข้อ 3 ของอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นแนวทางการพิจารณาที่คล้ายกับคดี *Petukhov* ดังที่ได้กล่าวมา

อย่างไรก็ตาม แม้คำพิพากษาในคดี *Hutchinson* คดี *Matiošaitis* และคดี *Petukhov* จะมีการยืนยันหลักการเกี่ยวกับการกำหนดระบบการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตที่ต้องมีกระบวนการในการพิจารณาทบทวนคำพิพากษาหรือการลดหย่อนผ่อนโทษแก่ผู้ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิต แต่หากพิจารณาให้ลึกซึ้งแล้วจะพบว่า แนวทางการพิจารณาคดีมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปในคดี *Matiošaitis* และคดี *Petukhov* จะพิจารณาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่เกิดขึ้นในระบบกฎหมายของประเทศนั้น ๆ อย่างละเอียด อันเป็นแนวทางที่แตกต่างไปจากแนวทางการวินิจฉัยของศาลในคดี *Hutchinson* ที่มีการพิจารณาเรื่องดังกล่าวอย่างผิวเผิน[63] นอกจากนั้น มีผู้ตั้งข้อสังเกตไว้ด้วยว่า การวินิจฉัยของศาลในคดี *Matiošaitis* นั้นจะเน้นไปที่การอ้างอิงแนวทางในคดี *Vinter* เป็นส่วนใหญ่ ส่วนการอ้างอิงถึงคดี *Hutchinson* นั้นจะเป็นการอ้างอิงถึงในเรื่องภาพรวมทั่วไปหรือในเรื่องการมอบอำนาจดุลพินิจให้แก่รัฐภาคีในการดำเนินการเรื่องต่าง ๆ เท่านั้น[64]

นอกจากนั้นแล้ว แนวทางการพิจารณาในเรื่องประสิทธิผลของกระบวนการปล่อยตัวผู้ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตที่ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปนำมาใช้ในการวินิจฉัยมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปในคดี *Petukhov* ได้นำข้อเท็จจริงที่ว่า เนื่องจากมีผู้ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตจำนวนน้อยมากที่ได้รับการปล่อยตัวตามกฎหมายยูเครนมาพิจารณาว่า การดำเนินการของรัฐบาลยูเครนเป็นการฝ่าฝืนข้อ 3 ของอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ในขณะที่แม้จะมีผู้ต้องโทษได้รับการปล่อยตัวเป็นจำนวนน้อยมากเช่นเดียวกันในสหราชอาณาจักร แต่ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปในคดี *Hutchinson* กลับไม่นำข้อเท็จจริงดังกล่าวมาพิจารณาเป็นเหตุผลหลักในการพิจารณาวินิจฉัยดังเช่นในคดี *Petukhov*[65]

---

[60] *Matiošaitis*, *supra note* 7, para. 173.

[61] *Ibid*, paras. 170, 181.

[62] *Ibid*, para. 179.

[63] Lewis Graham, "From Vinter to Hutchinson and Back Again? The Story of Life Imprisonment Cases in the European Court of Human Rights," European Human Rights Law Review, No.3, 258, pp.266 - 267 (2018).

[64] *Ibid*.

[65] Lewis Graham, *supra note* 57.

จากการพิจารณาคำพิพากษาทั้งสามคดีซึ่งเป็นคดีภายหลังจากการวางบรรทัดฐานในคดี *Vinter* จะเห็นได้ว่า แม้ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปจะยังคงยึดถือแนวทางในการวินิจฉัยเกี่ยวกับระบบการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตในลักษณะเดียวกับคดี *Vinter* เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตและป้องกันไม่ให้เกิดการลงโทษอันโหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรีตามพันธกรณีในอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน แต่ก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่า คำวินิจฉัยของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปในคดี *Hutchinson* นั้น เป็นกรณีที่มีความพิเศษหรือมีข้อเท็จจริงที่เฉพาะเจาะจง ไม่อาจถือเป็นคำวินิจฉัยที่เป็นหลักการทั่วไปได้ หรืออีกนัยหนึ่ง คดี *Hutchinson* นี้ไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นตัวอย่างที่ดีในการวินิจฉัยเกี่ยวกับระบบการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตตามบรรทัดฐานทั่วไปของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป[66] ในขณะที่คำพิพากษาในคดี *Matiošaitis* และคดี *Petukhov* ศาลมีแนวทางการวินิจฉัยในอีกมาตรฐานหนึ่ง ซึ่งเรื่องเหล่านี้ได้ทำให้เกิดข้อแตกต่างในผลของคำพิพากษาตลอดจนแนวทางการวินิจฉัยของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป ซึ่งทำให้เกิดการตั้งคำถามต่อบทบาทการทำหน้าที่ของศาลในกรณีดังกล่าว

5. ความเห็นที่แตกต่างในการกำหนดระบบการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตและบทบาทของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป

ดังที่กล่าวไปแล้วในหัวข้อ 2.3 ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปได้วางบรรทัดฐานเกี่ยวกับระบบการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตไว้ว่า รัฐสมาชิกจะต้องกำหนดให้มีกระบวนการพิจารณาทบทวนคำพิพากษาลงโทษจำคุกตลอดชีวิตหรือทำให้คำพิพากษาลงโทษนั้นไม่เป็นการจำคุกตลอดชีวิต เพื่อรับรองสิทธิของผู้ต้องโทษที่พึงจะได้รับการแก้ไขบำบัดหรือฟื้นฟูตนเอง รวมถึงสิทธิในความหวังที่ผู้นั้นจะได้ออกมาใช้ชีวิตอย่างเป็นปกติในสังคม อย่างไรก็ตาม มาตรฐานดังกล่าวก็ได้ทำให้เกิดความเห็นที่แตกต่างกันระหว่างศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปกับรัฐภาคี จนส่งผลกระทบต่อบทบาทการทำหน้าที่ของศาล

5.1 ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปกับรัฐภาคีในการทำหน้าที่คุ้มครองสิทธิมนุษยชน

ด้วยสถานะของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปซึ่งมีลักษณะเป็นองค์กรเหนือรัฐ ทำให้รัฐภาคีต้องนำบรรทัดฐานเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ที่ศาลได้มีคำพิพากษาไว้มาถือปฏิบัติ เช่นเดียวกับเรื่องระบบการลงโทษจำคุกตลอดชีวิต อันถือเป็นพันธกรณีที่รัฐภาคีจะต้องดำเนินการตรากฎหมายรวมถึงกำหนดหลักเกณฑ์และกระบวนการทางกฎหมายเพื่อรับรองสิทธิดังกล่าว[67] อย่างไรก็ตาม แนวคิดดังกล่าวได้ถูกโต้แย้งว่าอาจเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละรัฐภาคี กล่าวคือ การจะกำหนดว่าผู้ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตในกรณีใดที่จะเข้าเงื่อนไขที่จะได้รับการทบทวนดังกล่าวควรเป็นเรื่องที่องค์กรภายในของรัฐภาคีนั้นมีดุลพินิจในการกำหนดหรือตัดสินใจ และไม่ควรกำหนดโดยคำพิพากษา

---

[66] Lewis Graham, *supra note* 63, pp.266 - 267.

[67] Dirk van Zyl Smit, Pete Weatherby, and Simon Creighton, *supra note* 19, p.82.

บรรทัดฐานของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป[68] เนื่องจากเรื่องดังกล่าวเกี่ยวพันกับนโยบายด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมของแต่ละประเทศอันเป็นเรื่องอำนาจอธิปไตยที่รัฐภาคีนั้นมีอำนาจในการดำเนินการ ดังเช่นในกรณีของสหราชอาณาจักรที่ไม่เห็นด้วยกับการกำหนดให้มีการพิจารณาทบทวนหรือการลดหย่อนผ่อนโทษ ด้วยเห็นว่า ผู้กระทำความผิดร้ายแรงสมควรที่จะถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำตลอดไป[69] เป็นต้น

ความเห็นที่ขัดแย้งและแตกต่างกันนี้ทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการยอมรับหรือการดำเนินการตามที่ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปได้วางบรรทัดฐานไว้ ซึ่งจำเป็นต้องศึกษาโครงสร้างและลักษณะการดำเนินการของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป เพื่อทำความเข้าใจถึงปัญหาอันมีส่วนทำให้เกิดความแตกต่างกันของคำพิพากษาในสามคดีดังกล่าวข้างต้น

ในเรื่องโครงสร้างของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปนั้น แม้ว่าศาลนี้จะเป็นองค์กรที่เกิดขึ้นภายใต้อนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน โดยประเทศส่วนใหญ่ในสหภาพยุโรปเป็นรัฐภาคีของอนุสัญญาดังกล่าว แต่รัฐภาคีส่วนใหญ่กลับมีทัศนคติที่ว่า แนวคิดสิทธิมนุษยชนควรเป็นเรื่องที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาภายนอกประเทศเท่านั้น ไม่ควรนำมาพิจารณาถึงปัญหาภายในประเทศ รวมถึงรัฐภาคีบางส่วนก็ยังไม่ประสงค์ที่จะยอมรับให้มีการกำหนดเขตอำนาจของศาลอื่นที่มีอำนาจเหนืออธิปไตยของประเทศของตนเอง[70] จึงเกิดเป็นข้อพิพาทหรือข้อขัดแย้งขึ้นระหว่างศาลกับรัฐภาคีในการพิพากษาคดีต่าง ๆ และนำไปสู่ปัญหาการยอมรับหรือความน่าเชื่อถือของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปในการทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีนั้น

สำหรับปัญหาการยอมรับอำนาจของศาลนั้น แม้ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปจะมีคำวินิจฉัยว่ารัฐภาคีกระทำการฝ่าฝืนอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน แต่ปรากฏว่าในบางกรณี รัฐภาคีก็ไม่ได้บังคับการให้เป็นไปตามคำพิพากษาแต่อย่างใด เนื่องจากปัญหาการบังคับการตามคำวินิจฉัยและปัญหาการไม่ยอมรับคำวินิจฉัยของศาล เช่น ประธานศาลฎีกาของสหราชอาณาจักรเคยแสดงความเห็นในคดีหนึ่งว่า ถึงแม้ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปจะมีคำวินิจฉัยในประเด็นปัญหาภายในของรัฐภาคี แต่ศาลภายในของรัฐนั้นก็ไม่จำเป็นที่จะต้องปฏิบัติตามคำวินิจฉัยดังกล่าวในทุกกรณี และมีสิทธิที่จะปฏิเสธไม่ปฏิบัติตามคำวินิจฉัยนั้นได้[71] หรือคำวินิจฉัยในบางกรณีอาจเป็นเรื่องยากที่จะปฏิบัติตามเนื่องจากเป็นเรื่องละเอียดอ่อนภายในรัฐนั้นหรืออาจเป็นเรื่องที่ขัดกับความคิดของประชากรส่วนใหญ่ในประเทศ ทำให้คำวินิจฉัยบางเรื่องไม่ถูกนำไปปฏิบัติ[72] เป็นต้น

นอกจากนั้นแล้ว ปัญหาความขัดแย้งดังกล่าว ยังส่งผลให้เกิดแรงกดดันทางการเมืองต่อศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปด้วย เช่น เมื่อมีคำพิพากษาคดี *Vinter* ในปี 2014 นาย David Cameron

---

[68] Marek Szydlo, *supra note* 18.

[69] Mark Pettigrew, "Whole Life Tariffs in the Shadow of Europe: Penological Foundations and Political Popularity," The Howard Journal of Crime and Justice, Vol. 54, No. 3, 292, p.301 (2015).

[70] Mark Pettigrew, "A Vinter retreat in Europe: Returning to the issue of whole life sentences in Strasbourg," New Journal of European Criminal Law, Vol. 8, No. 2, 128, p.138 (2017).

[71] Lord Phillips, *R v. Horncastle* [2009] UKSC 14.

[72] *Hutchinson*, *supra note* 5, Dissenting Opinion of Judge Pinto De Albuquerque.

นายกรัฐมนตรีแห่งสหราชอาณาจักรได้แสดงความผิดหวังเป็นอย่างยิ่งและไม่เห็นด้วยกับผลของคำพิพากษาในคดีดังกล่าว ยิ่งไปกว่านั้น ได้เกิดกระแสเรียกร้องของประชาชนบางกลุ่มที่คัดค้านแนวทางการวินิจฉัยของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป จนถึงขนาดที่จะให้สหราชอาณาจักรดำเนินการถอนตัวออกจากข้อตกลงภายใต้อนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน[73] รวมถึงมีผู้ตั้งข้อสังเกตด้วยว่าการวินิจฉัยคดี *Hutchinson* เปรียบเหมือนกับการล่าถอยของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป ซึ่งแสดงให้เห็นถึงนัยยะที่ว่า ปัญหาทางการเมืองก็เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการทำหน้าที่ของศาลดังกล่าว[74] เป็นต้น

5.2 บทบาทที่เหมาะสมของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปในการปกป้องและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างเขตอำนาจของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปในฐานะองค์กรเหนือรัฐกับอำนาจอธิปไตยของรัฐภาคี ทำให้เกิดปัญหาในการดำเนินการว่า มุมมองหรือแนวทางใดจะเป็นแนวทางที่เหมาะสมในการดำเนินการเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ดังนั้น จึงได้เกิดแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งดังกล่าว ซึ่งปรากฏในหลายคำพิพากษาว่า ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปมักจะมีคำวินิจฉัยให้รัฐภาคีสามารถดำเนินการได้ตามหลักขอบแห่งดุลพินิจ (Margin of Appreciation) อันเป็นการเปิดโอกาสให้รัฐภาคีมีดุลพินิจที่จะตัดสินใจแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ตามที่เห็นสมควร โดยหลักการดังกล่าวได้เกิดขึ้นนับตั้งแต่มีการก่อตั้งศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป ซึ่งปรากฏในคดีเกี่ยวกับการใช้อำนาจฉุกเฉินเพื่อควบคุมและรักษาความสงบเรียบร้อยภายในรัฐ อันเป็นกรณีที่ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปต้องอยู่ในภาวะที่ไม่อาจจะเข้าไปตัดสินใจแทนได้ จึงมีการมอบอำนาจดุลพินิจให้รัฐภาคีได้ดำเนินการในเรื่องที่จำเป็นต่อความอยู่รอดหรือผลประโยชน์ของรัฐ[75] โดยศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปถือว่ารัฐภาคีย่อมเป็นผู้ที่รู้และเข้าใจในปัญหาที่เกิดขึ้นในดินแดนของตน และน่าจะเป็นผู้ที่สามารถแก้ไขปัญหาได้ดีที่สุด ศาลจึงมอบดุลพินิจให้รัฐภาคีสามารถดำเนินการต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหานั้นได้โดยถือเป็นเรื่องภายในของรัฐนั้น ๆ และการดำเนินการดังกล่าวก็ไม่ถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม การที่ถือว่ารัฐภาคีนั้นอยู่ในฐานะเป็นผู้ที่รู้และเข้าใจปัญหาของตนได้ดีกว่าและได้รับมอบหลักขอบแห่งดุลพินิจนั้น ไม่ได้หมายความว่า รัฐภาคีแต่ละรัฐจะสามารถตีความและดำเนินการตามพันธกรณีในอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนไปในแนวทางที่ตนเองเห็นสมควรมิฉะนั้นแล้ว หากศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปเคารพการตัดสินใจของรัฐภาคีและมีคำพิพากษายอมรับตามแนวทางของรัฐภาคี โดยไม่เข้ามาก้าวล่วงเข้าไปตรวจสอบตัดสินใจดำเนินการของรัฐภาคี ย่อมเกิดผล

---

[73] Mark Pettigrew, *supra note* 70, pp.131 - 132.

[74] Mark Pettigrew, "Retreating from Vinter in Europe: Sacrificing Whole Life Prisoners to Save the Strasbourg Court," European Journal of Crime, Criminal law and Criminal Justice, Vol. 25, 260, p.261 (2017).

[75] Dean Spielmann, " Allowing the Right Margin: The European Court of Human Rights and The National Margin of Appreciation Doctrine: Waiver or Subsidiarity of European Review?," Cambridge Yearbook of European Legal Studies, Vol. 14, 381, pp.386 - 387 (2012).

กระทบที่จะทำให้เกิดความไม่ต่อเนื่องและไม่เป็นระบบของคำพิพากษา[76] และจะทำให้เขตอำนาจของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปที่ควรจะมีเหนือกว่ารัฐภาคีนั้นได้จางหายไปอย่างรวดเร็วและเกิดความไม่แน่นอนมั่นคงเหมือนปราสาทที่สร้างไว้บนกองทราย[77] หากแต่การมีฐานะที่ดีกว่านั้น จะต้องเป็นฐานะที่ทำให้ศาลเชื่อมั่นได้จากทางปฏิบัติที่ผ่านมาว่ารัฐภาคีนั้นสามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาสิทธิมนุษยชนภายในประเทศของตนได้ตามพันธกรณีที่อนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนกำหนดไว้[78] ดังนั้น การมีอำนาจดุลพินิจดังกล่าวจึงไม่ใช่กรณีที่รัฐภาคีจะดำเนินการได้ตามที่ตนเห็นสมควรแต่อย่างใด

สำหรับบทบาทที่เหมาะสมของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปในการปฏิบัติตามพันธกรณีการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนนั้น ได้มีผู้นำเสนอแนวคิดเรื่องความร่วมมือ (cooperative concept) เพื่อประสานความขัดแย้งที่เกิดขึ้น โดยเป็นการพิจารณาในกรอบทางการเมืองว่า สิทธิมนุษยชนนั้นเป็นเรื่องที่กำหนดขึ้นโดยการตกลงร่วมกันของสังคมในการปกป้องคุ้มครองบุคคลต่าง ๆ และมีความเป็นพลวัตที่จะเปลี่ยนแปลงได้เสมอ ประกอบกับลักษณะของทวีปยุโรปที่มีความเป็นพหุสังคมที่มีความแตกต่างหลากหลายกัน ทำให้ไม่อาจกำหนดมาตรฐานหรือองค์กรที่จะมีอำนาจสูงสุดเหนือกันและกันได้ เมื่อการสร้างมาตรฐานเดียวกันให้ทุกรัฐภาคีปฏิบัติไม่อาจกระทำได้แล้ว ดังนั้น การดำเนินการเพื่อแสวงหาความร่วมมือกันในกลุ่มรัฐภาคีของอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง[79]

แนวคิดในการสร้างความร่วมมือระหว่างศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปกับรัฐภาคีดังกล่าวนั้น นอกจากจะต้องอาศัยหลักขอบแห่งดุลพินิจที่ศาลเปิดโอกาสให้รัฐภาคีสามารถดำเนินการตามแนวทางของตนได้แล้ว ยังจะต้องอาศัยหลักการที่สำคัญอีก 2 ประการที่จะทำให้บทบาทของศาลมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ได้แก่ ประการแรก หลักการจัดสรรอำนาจระหว่างศาลกับรัฐภาคี (Subsidiarity principle) กล่าวคือ แม้ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปจะละเว้นไม่เข้าไปแทรกแซงการตัดสินใจดำเนินการของรัฐภาคี แต่หากรัฐภาคีไม่สามารถประกันสิทธิขั้นพื้นฐานหรือไม่มีมาตรการคุ้มครองที่เหมาะสม ศาลก็มีอำนาจเข้ามาตรวจสอบการดำเนินการนั้น เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนมีประสิทธิภาพได้[80] และหลักการเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไป (Incrementalism principle) กล่าวคือ การทำหน้าที่ของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปนั้น ไม่ควรเป็นเพียงการวินิจฉัยว่าเรื่องใดจะเป็นการละเมิดต่ออนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนหรือไม่เท่านั้น เพราะหากเป็นเช่นนั้น รัฐภาคีก็จะดำเนินการต่าง ๆ เพียงเท่าที่ไม่ให้เกิดการละเมิดต่อพันธกรณีเท่านั้น แต่จะไม่ได้ดำเนินการสิ่งใดมากไปกว่ามาตรฐานที่กำหนดเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ดังนั้น ศาลสิทธิมนุษยชนจึงควรต้องมีบทบาทในการสนับสนุนให้รัฐภาคี

---

[76] Cenap Cakmak, “The Problem Relating to the Margin of Appreciation Doctrine under the European Convention on Human Rights,” Review of International Law and Politics, Vol. 2, No. 5, 18, pp.28 - 29 (2006).

[77] Mark Pettigrew, *supra note* 70, p.138.

[78] Marisa I. Vila, “Subsidiarity, margin of appreciation and international adjudication within a cooperative conception of human rights,” International Journal of Constitutional Law, Vol. 15, 393, p.411 (2017).

[79] *Ibid,* pp.400, 406, 412.

[80] *Ibid*, p.403.

แต่ละแห่งดำเนินการต่าง ๆ ตามที่เห็นสมควร เพื่อเป็นการยกระดับมาตรฐานด้านสิทธิมนุษยชนอย่างค่อยเป็นค่อยไป[81] เพื่อลดความทับซ้อนในอำนาจหน้าที่อันนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างศาลกับรัฐภาคี และเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการยกระดับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

นอกจากนั้นแล้ว ยังมีการตั้งข้อสังเกตด้วยว่า กรณีการกำหนดระบบการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตที่จะไม่ละเมิดพันธกรณีในอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปได้วินิจฉัยตลอดระยะเวลาที่ผ่านมานั้น คำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปนั้นจะปรากฏการวินิจฉัยในหลายระดับ กล่าวคือ หากเป็นกรณีที่เกิดปัญหาเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนในรัฐที่มีอำนาจและอิทธิพลรัฐเหล่านั้นจะมีโอกาสในการดำเนินการตามหลักขอบแห่งดุลพินิจได้มากกว่า และการกระทำการนั้นก็ไม่ถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน ในขณะที่รัฐขนาดเล็กและไม่มีบทบาทหรืออิทธิพลใด ๆ จะไม่ได้รับสิทธิเช่นนั้นแต่อย่างใด[82] รวมถึงกรณีที่ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปถูกวิจารณ์ถึงแนวทางในการพิจารณาคดีภายหลังจากคดี *Petukhov* ที่มีลักษณะกลับไปกลับมาและเกิดข้อสงสัยว่าศาลนั้นดำเนินการโดยเลือกปฏิบัติระหว่างรัฐและเปลี่ยนแปลงไปตามแรงกดดันทางการเมือง[83] ดังนั้น เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดข้อครหาเกี่ยวกับการมีแนวทางการวินิจฉัยหรือผลคำพิพากษาที่แตกต่างกัน รวมถึงเพื่อป้องกันมิให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกันหรือเพื่อมิให้รัฐภาคีถอนตัวออกไปจากพันธกรณีภายใต้อนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปและรัฐภาคีก็ควรดำเนินการตามแนวทางความร่วมมือกันดังกล่าวในการกำหนดเกี่ยวกับระบบการลงโทษจำคุกตลอดชีวิต

สุดท้ายแล้ว แม้ว่าศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปจะมอบอำนาจตามหลักขอบแห่งดุลพินิจให้แก่รัฐภาคีในการพิจารณากำหนดกระบวนการทบทวนการลงโทษตามที่รัฐภาคีนั้นเห็นสมควร แต่การมอบอำนาจให้นั้นก็ไม่พึงที่จะเป็นการให้อำนาจดำเนินการโดยหลีกพ้นไปจากหลักการพื้นฐานของความชอบด้วยกฎหมาย ความแน่นอนชัดเจน และความได้สัดส่วน[84] เพราะการมอบอำนาจให้แก่รัฐภาคีนั้นก็ไม่ได้เป็นการรับประกันว่ารัฐภาคีจะดำเนินการดังกล่าวได้โดยไม่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน หากแต่หลักการจัดสรรอำนาจระหว่างศาลกับรัฐภาคีและหลักการเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไปจะช่วยทำให้ศาลได้เข้ามามีบทบาทตรวจสอบและควบคุมการดำเนินการของรัฐภาคีได้ เมื่อปรากฏเหตุที่เสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชน เพื่อให้เกิดการผสมผสานการปกป้องและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ[85] ดังนั้น การประสานให้เกิดความร่วมมือระหว่างกันในพันธกิจเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชน จึงต้องนำหลักการดังกล่าวข้างต้นมาพิจารณาประกอบกัน เพื่อให้ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปมีบทบาททั้งการสนับสนุนส่งเสริมให้รัฐภาคีได้เข้ามามีส่วนร่วมในพันธกรณีตามอนุสัญญา และยังคงบทบาทในการตรวจสอบและกำกับดูแลมาตรฐานการดำเนินการด้วย

---

[81] *Ibid*, p.404.

[82] Mark Pettigrew, *supra note* 70, p.129.

[83] Lewis Graham, *supra note* 57.

[84] Steve H. Foster, " Whole Life Sentences and Article 3 of the European Convention on Human Rights: Time for Certainty and a Common Approach?," Liverpool Law Review, Vol. 36, 147, p.148 (2015).

[85] Dean Spielmann, *supra note* 75, p.417.

6. บทสรุป

หากพิจารณาจากคำพิพากษาที่เกี่ยวกับมาตรฐานของระบบการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป จะเห็นได้ว่า ศาลไม่ได้ห้ามมิให้มีการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตแก่ผู้กระทำความผิด โดยรัฐภาคีสามารถบัญญัติกฎหมายภายในรัฐเพื่อกำหนดให้มีการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตได้ แต่การลงโทษจำคุกตลอดชีวิตนั้นจะต้องเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ในการแก้ไขฟื้นฟูหรือบำบัดให้ผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่สังคมและดำรงชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุข และการลงโทษผู้นั้นจะต้องมีเหตุผลหรือความจำเป็นในด้านทัณฑวิทยาในการลงโทษ ไม่ว่าจะเป็นการแก้แค้นทดแทน การรักษาความสงบสุขในสังคม หรือการป้องปรามการก่ออาชญากรรมด้วย มิฉะนั้นแล้ว หากไม่ปรากฏเหตุดังกล่าว การจองจำหรือคุมขังบุคคลผู้ต้องโทษนั้น ย่อมเป็นการกระทำอันละเมิดสิทธิของผู้ต้องโทษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิในความหวัง อันเป็นสิทธิสำคัญในการมีชีวิตอยู่ของมนุษย์ และเป็นการฝ่าฝืนพันธกรณีข้อ 3 ของอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนด้วย

ดังนั้น ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปจึงกำหนดให้การลงโทษจำคุกตลอดชีวิตของรัฐภาคีต้องมีกระบวนการหรือเงื่อนไขที่จะเป็นการลดหย่อนผ่อนโทษจำคุกตลอดชีวิตนั้นลงได้ กล่าวคือ จะต้องมีการบัญญัติรับรองกระบวนการพิจารณาทบทวนเหตุผลและความจำเป็นของการลงโทษจำคุกตลอดชีวิต และมีกระบวนการที่ชัดเจนแน่นอนว่าผู้ต้องโทษจะมีโอกาสได้รับการปล่อยตัว และที่สำคัญนอกจากกระบวนการดังกล่าวจะต้องบัญญัติอยู่ในกฎหมายแล้ว การดำเนินการตามกระบวนการนี้ก็จะต้องสามารถมีผลได้จริงในทางปฏิบัติด้วย อาจกล่าวได้ว่า ในปัจจุบัน มุมมองเกี่ยวกับการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตมีความเปลี่ยนแปลงไป นอกเหนือไปจากโทษประหารชีวิตที่มีปัญหาเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนแล้ว การลงโทษจำคุกตลอดชีวิตโดยปราศจากเหตุผลในการจองจำและปราศจากกระบวนการในการลดหย่อนผ่อนโทษ ย่อมเป็นการกระทำอันฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติข้อ 3 ของอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และเป็นการละเมิดต่อสิทธิของผู้ต้องโทษดังกล่าวด้วย

อย่างไรก็ตาม คำพิพากษาในระยะหลังของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปได้เกิดความแตกต่างกันทั้งในแนวทางการวินิจฉัยและผลของคำพิพากษา ส่งผลให้เกิดข้อสงสัยหรือข้อกังขาถึงการกำหนดมาตรฐานที่ต่างกันดังกล่าว รวมถึงเกิดความไม่เชื่อมั่นต่อบทบาทของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป ซึ่งเรื่องดังกล่าวมีสาเหตุสำคัญมาจากความทับซ้อนกันเกี่ยวกับบทบาทหรืออำนาจหน้าที่ระหว่างศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปกับรัฐภาคีในการปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ทำให้เกิดความขัดแย้งว่าองค์กรใดจะเป็นหลักในการดำเนินการ อันนำไปสู่แนวคิดความร่วมมือระหว่างศาลกับรัฐภาคี กล่าวคือ ศาลจะมอบอำนาจตามหลักขอบแห่งดุลพินิจให้แก่รัฐภาคีในการดำเนินการตามพันธกรณีเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน เพราะรัฐภาคีย่อมมีเหตุผลและความจำเป็นในการตัดสินใจต่าง ๆ เนื่องจากเป็นผู้ที่เข้าใจปัญหาและสามารถหาหนทางแก้ไขได้ดีที่สุด และจะมีผลเป็นการสนับสนุนให้รัฐภาคีมีส่วนในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนนอกจากการปฏิบัติตามแนวบรรทัดฐานเพียงอย่างเดียว แต่อำนาจดุลพินิจของรัฐภาคีนั้นก็มิใช่อำนาจเด็ดขาด หากแต่ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปยังทรงไว้ซึ่งอำนาจในการตรวจสอบ หากเกิดสภาวการณ์ที่มีความเสี่ยงจะมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนยุโรปเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพตามความมุ่งหมายของอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน